

Motivatie voor coproductie in Moerwijk

Een kwalitatief onderzoek naar de motivatie van burgers met een niet-westerse migratieachtergrond in Moerwijk voor de Bondnetwerk-bewonersavonden

Isa Druijts
S3156915

Bestuurskunde
Beleid, Bestuur en Organisatie Track
Bachelor project

Docent: Dr. C. van Eijk
Werkgroep 101

Universiteit Leiden

11 mei 2025

Aantal woorden: 8765

Samenvatting

Coproductie, waarin burgers en overheidsprofessionals samenwerken aan publieke diensten (Parks et al., 1981), wordt steeds vaker ingezet voor de verbetering van kwetsbare gebieden. Zo ook in het kwetsbare gebied Den Haag Zuidwest, waar de bewonersavonden van het Bondnetwerk Moerwijk bewoners beogen te betrekken bij het ontwerpen van publieke diensten in de wijk. De gemeente signaleerde echter gedurende deze Bondnetwerk-bewonersavonden een lage participatie van diverse groepen Moerwijkers. Het betrekken van een brede groep deelnemers bij coproductie-initiatieven is een veelvoorkomende uitdaging. Zo zijn minderheidsgroepen vaak ondervertegenwoordigd (Booher, 2004). Onderzoek toont bijvoorbeeld dat burgers met migratieachtergronden drempels tot participatie ervaren (ACB Kenniscentrum, 2009). Aangezien bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond een aanzienlijk deel vormen van de wijkbevolking in Moerwijk, gelegen in de *majority-minority-city* Den Haag, is hun deelname cruciaal voor representatieve uitkomsten. In de literatuur blijft de motivatie van minderheidsgroepen en niet-deelnemers voor coproductie onderbelicht. Gezien het belang van brede deelname en de leemte in de literatuur focust dit onderzoek op hoe zowel deelnemende als niet-deelnemende Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. De onderzoeksvraag luidt: *“Hoe worden burgers met een niet-westerse migratieachtergrond in Moerwijk gemotiveerd om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden?”*

Aan de hand van kwalitatief onderzoek is met semigestructureerde interviews, een focusgroep en informele gesprekken deze vraag onderzocht. Het theoretische model van Van Eijk & Steen (2016) diende als basis. De deductieve benadering is aangevuld met ruimte voor inductieve bevindingen.

Belangrijke variabelen blijken onder andere het gemak van deelname, inschatting van eigen competenties, verwachte persoonlijke en collectieve voordelen, hulpmiddelen en de sociale en fysieke omgeving. Dit correspondeert met het model. Maar sommige variabelen wegen zwaarder voor deze groep. Namelijk de zichtbaarheid van het initiatief, de verwachting dat deelname impact maakt en overheidsvertrouwen. Zo blijft door gebrekkige en ontoegankelijke informatievoorziening het coproductie-initiatief onzichtbaar voor velen. En leidt gebrekkige terugkoppeling van input enerzijds, en ontevredenheid en wantrouwen tegenover de gemeente anderzijds tot het gevoel dat deelname nutteloos is. Daarnaast beïnvloeden de variabelen elkaar anders dan het model veronderstelt. De inrichting van de participatieladder blijkt dus te verschillen voor deze bevolkingsgroep.

Deze bevindingen onderstrepen het belang van verder onderzoek naar motivatie voor coproductie van deze groep burgers en suggereren dat het model mogelijk verfijnd dient te worden voor deze specifieke bevolkingsgroep.

Vanwege de bewust afgebakende doelgroep is voorzichtigheid geboden bij het generaliseren van de resultaten. Er wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, waarbij een grotere groep is betrokken.

Op basis van de bevindingen worden het Bondnetwerk Moerwijk en de gemeente Den Haag geadviseerd om te investeren in toegankelijke en laagdrempelige informatievoorziening rondom de bewonersavonden, een frequentere terugkoppeling van de input van bewoners en het versterken van vertrouwen. Door deze factoren te verbeteren, wordt participatie gestimuleerd en kunnen representatieve uitkomsten voor heel Moerwijk worden gerealiseerd.

Inhoudsopgave

Samenvatting	- 2 -
1. Inleiding	- 5 -
2. Theoretisch kader	- 7 -
2.1. Etnische minderheidsgroepen	- 7 -
2.2. Coproductie	- 7 -
2.3. Motivatie voor coproductie	- 8 -
2.4. Theoretisch model	- 9 -
I. Sociaalpsychologische factoren	- 9 -
II. Individuele karakteristieken	- 11 -
III. Eigenbelang en gemeenschapsbelangen	- 11 -
3. Methodologisch kader	- 13 -
3.1. Onderzoeksdesign	- 13 -
3.2. Casusselectie	- 13 -
3.3. Onderzoeksmethoden	- 13 -
3.4. Selectie respondenten	- 14 -
3.5. Operationalisatie	- 15 -
3.6. Analyse	- 22 -
3.7. Reflectie methoden	- 27 -
3.8. Ethiek	- 27 -
4. Resultaten	- 29 -
4.1. Over de Moerwijkers	- 29 -
4.2. Sociaalpsychologische factoren	- 29 -
4.3. Individuele karakteristieken	- 32 -
4.4. Eigenbelang & gemeenschapsbelangen	- 34 -
5. Conclusie	- 36 -
5.1. Hypothesen	- 36 -
5.2. Hoe worden bewoners gemotiveerd?	- 37 -
6. Discussie	- 38 -
6.1. Reflectie resultaten	- 38 -
6.2. Limitaties	- 40 -
6.3. Vervolgonderzoek	- 40 -
6.4. Aanbevelingen	- 40 -
Referenties	- 41 -
Bijlage 1 – Interviewgide deelnemers	- 50 -

Bijlage 2 – Interviewguide niet-deelnemers	- 53 -
Bijlage 3 – Focusgroep guide	- 56 -

1. Inleiding

De populariteit van burgerparticipatie groeit onder beleidsmakers en ambtenaren (Mudde, 2023; Erasmus University Rotterdam, 2023). Burgers werken vaker samen met de overheid binnen het publieke dienstverleningsproces (Ministerie van Algemene Zaken, 2021). Recentelijk wordt de burgerparticipatie-vorm “coproductie” meer ingezet. Hier werken burgers en overheidsprofessionals samen aan het leveren en verbeteren van publieke diensten (Parks et al., 1981). Bijvoorbeeld burgers die de politie helpen met buurtwachten (Fledderus, 2015) en betrokken ouders bij het ontwerpen van basisschoolactiviteiten (Gotink, 2013).

Coproductie wordt daarnaast regelmatig ingezet om kwetsbare wijken te verbeteren (Van de Wetering, 2024). Deze wijken worden gekarakteriseerd door een hoge werkloosheid, een laag inkomensniveau (Kullberg et al., 2021) en veel bewoners met een migratieachtergrond of een laag opleidingsniveau (Snel et al., 2015). Dit onderzoek richt zich op het kwetsbare gebied Den Haag Zuidwest. Er wordt beoogd dit gebied te verbeteren met het Nationaal Programma Zuidwest, waarin samenwerkingen tussen bewoners en de gemeente centraal staan (NPZW, 2024). Coproductie-initiatieven zijn belangrijk binnen het Haagse maatschappelijke veld (Overbeek, 2025). De bewonersavonden van het Bondnetwerk Moerwijk zijn een van deze coproductie-initiatieven. Het Bondnetwerk bestaat uit wijknetwerken, waarin de gemeente, wijkprofessionals en bewoners samenwerken. Gedurende de bewonersavonden ontwerpen en verbeteren zij publieke diensten voor Moerwijk.

Echter ontbreken tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden diverse groepen “Moerwijkers”, verklaart een opbouwwerker (Bartoo, Persoonlijke Communicatie, 4-3-2025). Het betrekken van een brede groep deelnemers in participatie blijkt in het algemeen een moeilijke opgave (WRR, 2012). Vaak participeren enkel kleine, specifieke groepen (Dagevos & Vermeulen, 2024), gevormd door witte, theoretisch opgeleiden (Mudde, 2023; Mayer et al., 2005). Minderheidsgroepen ontbreken vaak (Booher, 2004). Zo ervaren burgers met een migratieachtergrond drempels om te participeren (ACB Kenniscentrum, 2009). Deze gebrekkige representativiteit belemmert de kwaliteit van participatie-initiatieven (Leyenaar, 2009). Participatie biedt burgers immers invloed binnen het besluitvormingsproces (De Graaf et al., 2015). Doordat groepen burgers verschillen in hun prioriterende belangen (Bovens & Wille, 2012), worden de perspectieven van de bredere samenleving slecht gerepresenteerd indien enkel een select aantal burgers participeert. Door gebrekkige representativiteit weerspiegelen resultaten van coproductie-initiatieven zelden alle perspectieven in de samenleving en wordt de kwaliteit, legitimiteit en betrouwbaarheid van de samenwerking tussen de overheid en burgers belemmert (De Graaf et al., 2015).

De hoge diversiteit in Moerwijk vergroot het belang van een brede groep deelnemers in coproductie-initiatieven. In de wijk wonen veel etnische minderheidsgroepen. Bijna tachtig procent van de bewoners heeft een migratieachtergrond en vindt hun oorsprong in diverse, voornamelijk niet-westerse, landen, zoals Suriname, Marokko en Turkije (AlleCijfers, 2025). Dit resulteert in verschillende perspectieven en belangen, wat brede deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden cruciaal maakt voor representatieve besluitvorming.

Maar hoe worden burgers gemotiveerd voor coproductie-initiatieven? Ondanks de wetenschappelijke populariteit van motivatie voor coproductie, is theoretische ontwikkeling schaars en zijn bestaande theorieën beperkt getoetst (vgl. Van Eijk & Steen, 2016; Lee & Na, 2024). Daarnaast is er weinig bekend over de motivatie van minderheidsgroepen en burgers met specifieke sociaal-demografische achtergronden, en de perspectieven van niet-deelnemers (Van den Berg, 2019; Steen, 2021; Rodriguez Müller et al., 2024). Terwijl de overheid juist met deze kennis een representatief participatieproces kan realiseren.

Dit onderzoek beoogt te achterhalen hoe burgers in Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Er wordt beoogd de hiaten in de literatuur te verkleinen met een focus op zowel wel- als niet-deelnemers met een niet-westerse migratieachtergrond. De onderzoeksvraag luidt:

“Hoe worden burgers met een niet-westerse migratieachtergrond in Moerwijk gemotiveerd om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden?”

Dit wordt onderzocht met een theoretisch model van Van Eijk & Steen (2016), die de wijze waarop burgers gemotiveerd worden voor coproductie-initiatieven verklaart. De focus op etnische minderheidsgroepen en op zowel wel- als niet-deelnemers draagt bij aan het versterken van dit model, dat oorspronkelijk niet met een specifieke focus op een bepaalde bevolkingsgroep is ontwikkeld. Ook de toepassing binnen de context van bewonersavonden is nieuw. Daarnaast versterkt de focus op wel- en niet-deelnemers uit etnische minderheidsgroepen de kennis in de literatuur over hoe burgers gemotiveerd worden voor coproductie. Ook helpt deze kennis de overheid om bredere deelname, en daarmee representatieve uitkomsten, te realiseren, wat van maatschappelijk belang is.

Voorafgaand aan het onderzoek zal de huidige literatuur over coproductie en motivatie worden toegelicht, waarna de toegepaste methoden verklaard en verantwoord worden. Daarna wordt met semigestructureerde interviews, een focusgroep en informele gesprekken onderzocht hoe bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Uiteindelijk zal een analyse van de data een antwoord formuleren op de onderzoeksvraag.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de begrippen etnische minderheidsgroepen, coproductie en motivatie geconceptualiseerd met een toelichting van hoe de literatuur deze bespreekt. Vervolgens wordt het theoretische model toegelicht om de wisselwerking tussen de concepten te verklaren.

2.1. Etnische minderheidsgroepen

Een eenduidige definitie van “minderheidsgroepen” ontbreekt binnen studies. Dit onderzoek volgt diverse onderzoeken die etnische minderheidsgroepen definiëren als personen met een migratieachtergrond (vgl. WRR, 1979; Weijters & Scheepers, 2003; Belfi, 2025). Deze personen hebben minimaal één ouder die in het buitenland is geboren (CBS, z.d.). In de “majority-minority-city” Den Haag vormen zij de meerderheid van de inwoners (CBS, 2023; Jennissen et al., 2023; Geldof, 2019). In Moerwijk heeft bijna 80% van de inwoners een migratieachtergrond, voornamelijk een niet-westerse achtergrond (AlleCijfers, 2025).

Gezien zij een aanzienlijk deel van de wijkbevolking vormen, focust dit onderzoek op burgers uit Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond die wel en niet deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden.

2.2. Coproductie

Deze Bondnetwerk-bewonersavonden zijn een voorbeeld van de burgerparticipatie-vorm “coproductie”, waarin Moerwijkers en de gemeente Den Haag samenwerken aan publieke diensten in Moerwijk. “Burgerparticipatie” verwijst naar de mate van burgers hun betrokkenheid bij en invloed op publieke taken (Arnstein 1969; Fung 2006). Binnen deze categorie verwijst coproductie specifiek naar samenwerkingen tussen burgers en publieke dienstverleners in het publieke dienstverleningsproces (Brudney & England, 1983; Bovaird, 2007). Ondanks de overeenstemming over het centrale uitgangspunt van coproductie, verschilt de literatuur op verschillende punten over de exacte invulling van het begrip. Om coproductie binnen dit onderzoek te conceptualiseren, wordt de wetenschappelijke ontwikkeling besproken.

Wanneer coproductie eind jaren zeventig wordt geïntroduceerd in de bestuurskundige literatuur, wordt het beschouwd als een samenwerking tussen de overheid als “reguliere producten” en burgers als “klanten”. Coproductie werd ingezet om burgers, als directe gebruikers, te betrekken in de productie of implementatie van publieke diensten (Kiser & Percy, 1980; Brudney & England, 1983; Levine & Fisher, 1984; Brandsen & Pestoff, 2006). Door de jaren heen is de groep coproducenten verbreed, waardoor tegenwoordig onderscheid wordt gemaakt tussen coproducenten als burgers, klanten en vrijwilligers (Van Eijk & Steen, 2014; Alford, 2014; Bos et al., 2025). Sommige definities betrekken ook de commerciële sector (vgl. Brandsen & Pestoff, 2006). Daarnaast variëren definities in waar zij coproductie positioneren binnen het dienstverleningsproces. Sommigen richten zich enkel op productie- of implementatiefasen (vgl. Brudney & England, 1983; Pestoff, 2014; Brandsen & Honingh, 2016), terwijl anderen meerdere dienstverleningsfasen betrekken (vgl. Bovaird, 2007; Bovaird & Loeffler, 2012; Sicilia et al., 2016; Van Eijk, 2017). Ook de interactie duur tussen burgers en overheid wordt verschillend geïnterpreteerd. Eerdere definities benadrukken een langetermijnsamenwerking (vgl. Bovaird, 2007), terwijl recent de interactietijd achterwege wordt gelaten (vgl. Brandsen & Honingh, 2016).

Dit onderzoek hanteert de definitie van Van Eijk & Steen (2016). Zij beschrijven coproductie als de combinatie van verschillende activiteiten, zoals co-plannen, co-beheren en co-beoordelen, gericht op de betrokkenheid van professionals en burgers in het initiëren en leveren van publieke diensten. Deze definitie beschrijft een directe interactie, voor onbepaalde tijd, tussen overheid en burgers in veel activiteiten, verspreid over het dienstverleningsproces. Deze verschilt van andere definities, zoals Brandsen's & Honingh's (2016) definitie, die bepaalde coproductie-activiteiten uitsluit. Er is gekozen voor deze definitie vanwege de aansluiting bij de Bondnetwerk-bewonersavonden. Gedurende de bewonersavonden werken burgers en de gemeente samen en leveren burgers directe input. Er vinden diverse activiteiten plaats die beogen de publieke dienstverlening te optimaliseren in alle dienstverleningsfasen. Burgers delen prioriterende problemen (*co-commissioning*), ontwerpen initiatieven (*co-designing*) en evalueren uitkomsten (*co-assessment*). De Bondnetwerk-bewonersavonden vormen een voorbeeld van collectieve coproductie, waarin een groep burgers collectieve goederen produceert die voordelig zijn voor de bredere gemeenschap, inclusief niet-deelnemers (Brudney & England, 1984; Nabatchi et al., 2017).

2.3. Motivatie voor coproductie

In dit onderzoek verwijst "motivatie" naar de onderliggende drijfveer van menselijk gedrag (Vansteenkiste et al., 2016 In: Verschueren & Koomen, 2016). Burgers hun motivatie voor coproductie wordt al lang onderzocht.

In de beginjaren heerst een economisch perspectief en werden coproductanten gezien als directe gebruikers die enkel gemotiveerd zouden zijn door eigenbelang en persoonlijke voordelen (Whitaker, 1980; Parks et al., 1981; Brudney & England, 1983).

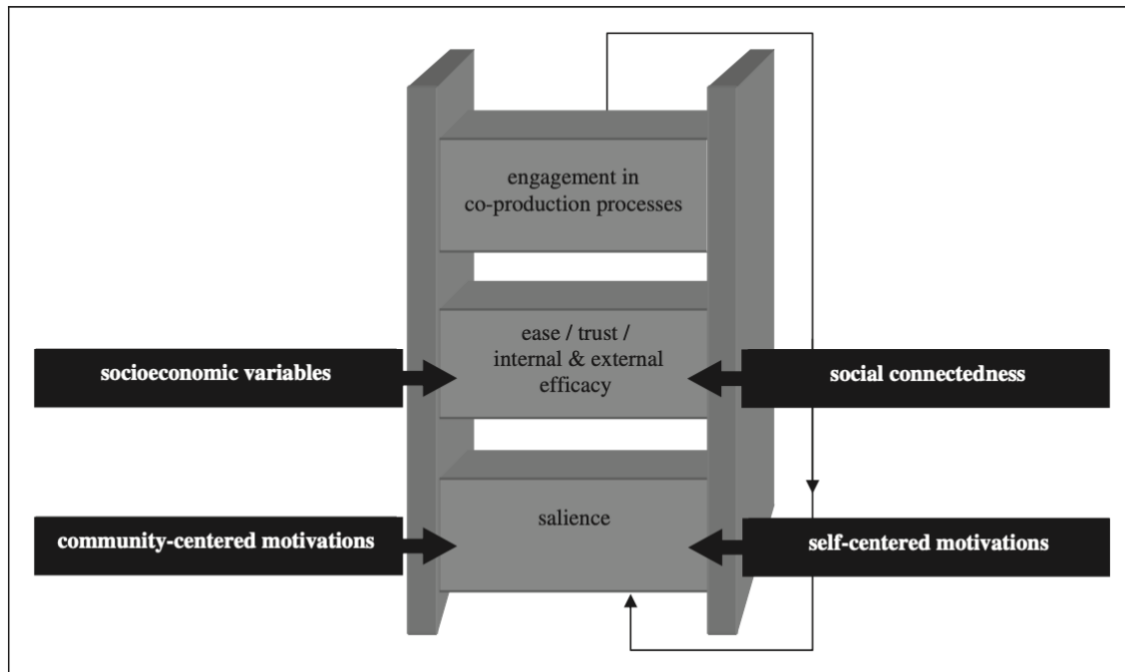
Alford's artikel (2002) veranderde dit beeld. Alford verklaart dat coproductanten niet altijd directe ontvangers zijn van gecoproduceerde diensten, waardoor gemaximaliseerde, materiële voordelen niet hun enige drijfveren kunnen zijn. Zeker in collectieve coproductie, waarin bredere winsten worden gerealiseerd, prikkelen materiële voordelen burgers minder. Alford introduceert altruïstische en niet-materiële drijfveren, zoals intrinsieke motivatie en socialiteit, en benadrukt de complexiteit van motivatie, die toeneemt hoe meer het gaat om publieke coproductie-taken die belangrijk zijn voor de bredere samenleving. Hoe burgers gemotiveerd worden, is persoons- en contextafhankelijk.

Zijn bevindingen leiden tot de integratie van inzichten uit onderzoeken naar vrijwilligerswerk en politieke participatie (Van Eijk & Gascó, 2018). Echter ontstaat kort hierna de realisatie dat coproductie verschilt van deze onderzoeksvelden, waardoor onderzoek binnen specifieke coproductie-contexten noodzakelijk is om te begrijpen hoe coproductanten gemotiveerd worden (Van Eijk & Steen, 2014; Van Eijk, 2017).

Maar de onderzochte omstandigheden (vgl. Holland-Hart et al., 2019; Alonso et al., 2019; Atkinson et al., 2018) en theoretische ontwikkeling over wat burgers motiveert voor coproductie (vgl. Van Eijk & Steen, 2016; Lee & Na, 2024; Choi, 2025) zijn schaars. Daarnaast zijn de motivatie van minderheidsgroepen en niet-deelnemers en de bereidheid voor collectieve coproductie beperkt onderzocht (Van den Berg, 2019; Steen, 2021; Rodriguez Müller et al., 2024; Choi, 2025).

Van Eijk & Steen (2016) vorderen de theoretische vooruitgang met de ontwikkeling van een theoretisch model (Figuur 1), dat voortbouwt op Alford's bevindingen en verklaart hoe burgers in het algemeen gemotiveerd worden voor coproductie. Het model vereist volgens

hen verdere toetsing. Dit is vooralsnog beperkt gedaan, met enige uitzonderingen (vgl. Steen et al., 2017). Ter versterking van het model, wordt het in dit onderzoek getoetst voor zowel wel-deelnemers als niet-deelnemers met een niet-westerse migratieachtergrond, binnen de context van de Bondnetwerk-bewonersavonden.

Figuur 1. Theoretisch model van Van Eijk & Steen (2016) voor het verklaren van burgers hun motivatie om deel te nemen in coproductie-initiatieven

2.4. Theoretisch model

Van Eijk & Steen (2016) beschrijven drie factoren die burgers hun motivatie voor coproductie bepalen. Deze worden voor dit onderzoek aangevuld met literatuur over burgers uit kwetsbare wijken en met een niet-westerse migratieachtergrond.

I. Sociaalpsychologische factoren

Sociaalpsychologische factoren bestaan uit burgers hun perceptie van het coproductie-initiatief en hun eigen competentie om te kunnen bijdragen aan publieke dienstverlening.

Coproductie-initiatieven dienen allereerst zichtbaar en relevant te zijn voor burgers voordat zij deelname overwegen, aangetoond met **“salience”**. Salience verwijst naar iets wat opvalt (vgl. Marktonderzoek, 2021; Liguee, z.d.). Voor burgers met een niet-westerse migratieachtergrond blijven coproductie-initiatieven regelmatig onzichtbaar, doordat zij de gemeente en het ambtelijk speelveld ervaren als ingewikkeld en chaotisch en hierdoor contact met de gemeente vermijden (ACB Kenniscentrum, 2009). Daarnaast ligt bij bewoners van kwetsbare wijken de focus vaak op overleven en acute problemen omtrent persoonlijke gesteldheid, waardoor initiatieven minder relevant aanvoelen (Loyens & Walle, 2006; Liebrand, 2018). Deze onzichtbaarheid en irrelevantie belemmeren hun participatie. Indien coproductie-initiatieven aansluiten bij hun leefwerelden, overwegen zij participatie wel (Liebrand, 2018).

Hoewel het model het belang van salience erkent, toont de aanvullende literatuur dat de invulling bij deze groep mogelijk complexer is en daardoor een zwaardere, gelaagde betekenis krijgt. Gebaseerd hierop wordt de volgende hypothese opgesteld:

H1a: *“Wanneer de Bondnetwerk-bewonersavonden zichtbaar en relevant zijn voor burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”*

Op de tweede traprede worden de benodigde moeite voor deelname en het behalen van potentiële resultaten afgewogen middels vier factoren, die de motivatie voor coproductie positief beïnvloeden. Baten van participatie dienen de kosten te overtreffen.

Allereerst weegt **gemak** (benodigde inspanning van instappen in het coproductie-initiatief) mee. Onderzoek toont dat burgers met een niet-westerse migratieachtergrond uit kwetsbare wijken kiezen om niet te participeren in coproductie-initiatieven, wanneer het veel inspanning vraagt, vanwege bijvoorbeeld gebrek aan tijd en energie (Liebrand, 2018). Dit correspondeert met het model. Er wordt verwacht dat bewoners in Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor de Bondnetwerk-bewonersavonden wanneer deelname gemakkelijk is. Dit leidt tot de hypothese:

H1b: *“Wanneer deelname weinig inspanning vereist van burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, zijn zij gemotiveerder om deel te nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden.”*

Daarnaast speelt **interne doeltreffendheid** (burgers hun gevoel van persoonlijke competentie om het dienstverleningsproces te begrijpen en effectief te participeren) een rol. Indien burgers uit kwetsbare wijken en burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zichzelf als onvoldoende capabel inschatten en gebrekkig zelfvertrouwen ervaren, uiten zij minder snel hun mening en participeren zij niet in coproductie-initiatieven (ACB Kenniscentrum, 2009; Liebrand, 2018; Hofman & Groenleer, 2020). Soms ervaren zij eerdere initiatieven als lang en complex, door bijvoorbeeld taalbarrières, waardoor ze niet opnieuw deelnemen (Keynaert, 2005, In: Liebrand, 2018). De aanvullende literatuur introduceert een nieuwe dimensie aan het model met de taalbarrière en onzekerheid die deze groep ervaren. Dit compliceert mogelijk het bereiken van interne doeltreffendheid, en daarmee motivatie voor de Bondnetwerk-bewonersavonden. Hierop gebaseerd wordt de volgende hypothese geformuleerd:

H1c: *“Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond overtuigd zijn dat ze de Bondnetwerk-bewonersavonden kunnen begrijpen en effectief kunnen participeren, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”*

Ook **externe doeltreffendheid** (burgers hun verwachting dat deelname verschil maakt in het besluitvormings- en dienstverleningsproces) wordt afgewogen. Vaak voelen burgers in kwetsbare wijken dat hun inbreng en ideeën onbenut en ongehoord blijven, en soms zelfs worden genegeerd, door de overheid (Rodríguez-pose, 2018; Van de Wetering, 2024). Ook ervaren niet-deelnemers met niet-westerse migratieachtergronden gebrekkige waardering, herkenning en erkenning vanuit haar (ACB Kenniscentrum, 2009). Dit resulteert in een lage verwachting van de impact van hun input, wat deelname ontmoedigt. Dit toont dat externe doeltreffendheid voor deze groep vaak sterker negatief beïnvloed is, waardoor motivatie mogelijk moeilijker ontstaat en deze variabele zwaarder meeweegt dan het model veronderstelt. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H1d: *“Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond verwachten dat hun input gedurende de Bondnetwerk-bewonersavonden een verschil maakt, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”*

De laatste factor is **vertrouwen** (in de overheid en haar responsiviteit). In kwetsbare wijken en onder burgers met niet-westerse migratieachtergronden is overheidsvertrouwen vaak gering, deels door de ervaren afstand tot de lokale overheid en ervaringen met institutionele discriminatie (ACB Kenniscentrum, 2009; Schuilenburg, 2017; Universiteit van Amsterdam, 2024). Hierdoor vermijden zij de gemeente en haar initiatieven. Dit toont dat vertrouwen van bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond cruciaal is om de motivatie voor coproductie-initiatieven te bereiken en mogelijk zwaarder meeweegt dan het model suggereert. Hierop gebaseerd wordt de volgende hypothese geformuleerd:

H1e: *“Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond meer overheidsvertrouwen hebben, zijn zij gemotiveerder om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden.”*

II. Individuele karakteristieken

Individuele karakteristieken beïnvloeden de factoren op de tweede traptrede.

Sociaaleconomische variabelen, zoals inkomen en opleiding, beïnvloeden burgers hun beschikbare hulpmiddelen, zoals vaardigheden, voor coproductie-initiatieven (Cohen et al., 2001). Deze variabelen maken deelname gemakkelijker en verhouden zich positief tot coproductie-motivatie. In kwetsbare wijken belemmert een gebrek aan middelen deze motivatie (Hofman & Groenleer, 2020). Doordat niet-deelnemers strubbelingen ervaren, bijvoorbeeld met taalgebruik van uitgaande informatie of (technische) communicatiemiddelen, is deelname voor hen moeilijker, wat leidt tot demotivatie (Liebrand, 2018).

Daarnaast veronderstelt het model dat burgers hun **sociale verbintenis** (leefomgeving en persoonlijke netwerken) meeweegt. Deze sociale en fysieke omgeving kan stimuleren en belemmeren. Indien de gemeenschap van burgers met een niet-westerse migratieachtergrond negatief is over burgerparticipatie, zien zij vaker af van participatie door druk vanuit hen. Terwijl een positieve, ondersteunende houding stimuleert (ACB Kenniscentrum, 2009).

Ondanks de overeenkomsten met het model, lijken voor burgers met een niet-westerse migratieachtergrond de factoren complexer, door toegevoegde drempels, zoals taalbarrières en culturele normen. Toegepast op dit onderzoek wordt de volgende hypothese geformuleerd:

H2: *“Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zich bevinden in een ondersteunende sociale en fysieke omgeving en beschikken over de middelen om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”*

III. Eigenbelang en gemeenschapsbelangen

Eigenbelang verwijst naar gecoproduceerde persoonlijke voordelen voor burgers, zoals materiële voordelen en solidariteitsprikkelers. **Gemeenschapsbelangen** zijn gecoproduceerde voordelen voor de bredere samenleving. Deze belangen maken coproductie-initiatieven zichtbaar en relevant. Onderzoek toont dat burgers met een niet-westerse migratieachtergrond veel waarde hechten aan persoonlijke voordelen en niet deelnemen indien zij een laag belang hechten aan coproductie-initiatieven (ACB Kenniscentrum, 2009; Liebrand, 2018). Dit sluit nauw aan bij het theoretisch model. Er wordt verwacht dat Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerder zijn indien de

Bondnetwerk-bewonersavonden voordelen voor henzelf en hun gemeenschap produceren.

Dit leidt tot de hypothese:

H3: *“Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zelf en/of hun gemeenschap voordelen ervaren bij participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”*

Wanneer burgers deze factoren hebben doorlopen, stelt het model dat eerdere ervaring met coproductie-initiatieven motivatie voor herhaalde participatie bepaalt. Dit onderzoek laat deze “feedback-loop” achterwege, omdat de focus ligt op hoe burgers voorafgaand gemotiveerd worden voor coproductie.

3. Methodologisch kader

In dit hoofdstuk worden het gehanteerde onderzoeksdesign en de onderzoeksmethoden toegelicht en gemotiveerd. Daarna worden de selectie van de casus en respondenten, en de wijze van analyse toegelicht en onderbouwd. Ook wordt er gereflecteerd op de validiteit, repliceerbaarheid en betrouwbaarheid.

3.1. Onderzoeksdesign

Dit onderzoek focust op hoe bewoners in Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Het model van Van Eijk & Steen (2016) fungeert als basis voor de hypothesen, wat het onderzoek een deductief karakter geeft. Vanwege de mogelijkheid dat er binnen de afwijkende onderzochte context variabelen buiten het model worden gevonden, die wel de onderzoeksvraag beantwoorden, staat het onderzoek open voor inductieve bevindingen.

Het onderzoek is kwalitatief van aard. De focus ligt op een beperkt aantal onderzoekseenheden om verdiepende, diverse inzichten te verkrijgen in percepties van Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond rondom de Bondnetwerk-bewonersavonden. Het doel is om te begrijpen hoe zij gemotiveerd worden voor deze bewonersavonden. Dit is een gericht streven dat kennis vereist over specifieke percepties, wat kwalitatief onderzoek passender maakt dan kwantitatief onderzoek.

3.2. Casusselectie

Dit onderzoek richt zich op de Bondnetwerk-bewonersavonden. Het Bondnetwerk, een samenwerking tussen wijknetwerken in Moerwijk, organiseert periodiek een bewonersavond omtrent een thema uit de wijkagenda. Bewoners ontvangen hier informatie, en kunnen input geven en acties initiëren rondom het thema en andere vraagstukken. De gemeente zag dat herhaaldelijk dezelfde bewoners deelnamen en formuleerde de wens voor bredere deelname. Dit maakt deze casus representatief voor andere coproductie-initiatieven, waar ook regelmatig een gebrek aan brede deelname wordt ervaren. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de scriptiewerkplaats Den Haag Zuidwest. De interesse in de motivatie van etnische minderheidsgroepen voor coproductie, gecombineerd met de representativiteit van deze casus en de wens voor bredere deelname, resulteerden in de keuze voor deze casus.

3.3. Onderzoeksmethoden

Om data te verzamelen zijn semigestructureerde interviews afgelegd. Hiervoor is gekozen, omdat deze verdiepend inzicht bieden in individuele percepties. Het semigestructureerde karakter garandeert dat dezelfde vragen beantwoord worden, terwijl dieper wordt ingegaan op opkomende zaken. Zo kunnen verbanden worden gelegd tussen resultaten en verdiepende inzichten in individuele percepties ontstaan.

Daarnaast is een focusgroep georganiseerd. Hiervoor is gekozen, omdat deze methode respondenten de mogelijkheid biedt om voor hen relevante onderwerpen te bespreken en op elkaar te reageren. Hierdoor ontstaan inzichten in persoonlijke opvattingen, gedeelde en contrasterende meningen, en groepsopvattingen, -ervaringen, en -dynamieken omtrent het

onderwerp. Dit maakt focusgroepen passend om te leren over beperkt onderzochte groepen en mogelijk relevante variabelen te ontdekken die ontbreken in de theorie. (Vaughn et al., 1996; Morgan, 1998)

Tot slot is data verzameld met informele gesprekken, een flexibele methode die gemakkelijke, laagdrempelige communicatie verzorgt. Hiervoor is gekozen vanwege de context van dit onderzoek: respondenten uit een minderheidsgroep, woonachtig in een kwetsbare wijk, waar onderzoeksvermoeidheid en onderdrukking van onderzoekers wordt ervaren (Breed & Van Marle, 2022). Dit maakt een laagdrempelige, relationele, niet-hiërarchische wijze van conversatie cruciaal. Informele gesprekken bieden meer kennis over individuele percepties, ervaringen, en moralen doordat deze op natuurlijk, niet-hiërarchisch wijze plaatsvinden (Swain & Spire, 2020). Zo ontstaat verdiepend inzicht in percepties van respondenten, terwijl zij zich ten alle tijden comfortabel voelen. Informele gesprekken werden niet altijd doelbewust opgezocht of georganiseerd, maar indien ze beoordeeld werden als toegevoegde waarde, werden ze zo snel mogelijk vastgelegd in gespreksverslagen.

3.4. Selectie respondenten

De respondenten zijn geselecteerd op basis van hun aanwezigheid gedurende de Bondnetwerk-bewonersavonden. Tabel 1 biedt een overzicht van de respondenten.

De zeven wel-deelnemers zijn benaderd middels digitale posters met verzoeken tot gesprekken over de Bondnetwerk-bewonersavonden. Deze zijn gedeeld via mailinglijsten van het Bondnetwerk, en door opbouwwerkers en respondenten. De respondenten hebben zelfstandig contact opgenomen of zijn telefonisch benaderd.

In totaal zijn vier deelnemers geïnterviewd en is een informeel groepsgesprek gevoerd met vier deelnemers (waarvan één interview-respondent) gedurende een bijeenkomst van het Bondnetwerk-kernteam.

De 32 niet-deelnemers zijn anders benaderd. Hiervoor zijn diverse ontmoetingsplekken in Moerwijk bezocht, zoals buurtkamers.

Met interviewrespondenten is eerst kennisgemaakt middels bezoeken en deelname aan activiteiten verspreid over enkele weken, zodat zij zich eerst comfortabel voelden. In totaal zijn zes niet-deelnemers geïnterviewd.

Focusgroep-participanten zijn benaderd door een aankondiging van de focusgroep op de weekplanning van een buurtkamer. De focusgroep vond plaats na een lunchbijeenkomst. Ondanks de communicatie dat de focusgroep enkel voor Moerwijkers was bestemd, kwamen twee bewoners uit omliggende wijken. Voor hen is een uitzondering gemaakt, omdat zij voorheen woonden in Moerwijk, de wijk regelmatig bezoeken en momenteel wonen in een omliggende wijk met soortgelijke problematiek. Uiteindelijk waren zeven respondenten aanwezig, waarvan één interview-respondent. Er waren ook drie bewoners zonder migratieachtergrond. Hun input is niet meegenomen in het onderzoek.

Informele gesprekken zijn gevoerd gedurende activiteiten op deze locaties, zoals een bingo en lunchbijeenkomsten. Er zijn twee informele één-op-één gesprekken gevoerd met twee niet-deelnemers. En twee informele groepsgesprekken: één met drie niet-deelnemers (waarvan één interviewrespondent) en één met tien niet-deelnemers (waarvan één interviewrespondent).

Het spreken van zowel wel-deelnemers als niet-deelnemers verzorgt comparatieve data en inzichten omtrent stimulerende en belemmerende factoren. Gezien de leemte in de literatuur, worden meer niet-deelnemers gesproken dan wel-deelnemers.

Tabel 1 – Respondenten met kenmerken

Respondent	Methode	Wel- / niet-deelnemer	Beschrijving respondent
Respondent 1	Interview	Deelnemer	Vrouw, Marokkaanse achtergrond
Respondent 2	Interview	Deelnemer	Vrouw, onbekende achtergrond
Respondent 3	Interview	Deelnemer	Man, Latijns-Amerikaanse achtergrond
Respondent 4	Interview	Deelnemer	Vrouw, Turkse achtergrond
Respondent 5	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Antilliaanse achtergrond
Respondent 6	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Hindoestaanse achtergrond
Respondent 7	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Antilliaanse achtergrond
Respondent 8	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Turkse achtergrond
Respondent 9	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Surinaamse/Antilliaanse achtergrond
Respondent 10	Interview	Niet-deelnemer	Vrouw, Indiase achtergrond
Respondent 6, 11-16	Focusgroep	Niet-deelnemers	Man, Surinaamse achtergrond. Vrouwen Hindoestaanse & Surinaamse achtergrond (+3 anderen uit Moerwijk)
Respondent 17	Informeel gesprek	Niet-deelnemer	Man, Marokkaanse achtergrond
Respondent 18	Informeel gesprek	Niet-deelnemer	Vrouw, Surinaamse achtergrond
Respondent 6, 19, 20	Informeel gesprek	Niet-deelnemers	Vrouwen, Hindoestaanse, Antilliaanse, Surinaamse achtergronden
Respondent 21-26	Informeel gesprek	Niet-deelnemers	Mannen, Turkse & Marokkaanse achtergronden
Respondent 2, 27-29	Informeel gesprek	Deelnemers	Vrouwen, meerdere achtergronden
Respondent 30-39	Informeel gesprek	Niet-deelnemers	Mannen en vrouwen, Hindoestaanse & Surinaamse achtergronden

3.5. Operationalisatie

Voorafgaand aan het onderzoek zijn de concepten uit het model (Van Eijk & Steen, 2016) geoperationaliseerd met indicatoren en vragen (Tabel 2), deels gebaseerd op onderzoeken die het model hanteren (vgl. Steen et al., 2017). Zo werd meetbaar hoe bewoners in

Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond gemotiveerd worden voor de Bondnetwerk-bewonersavonden.

Tijdens de focusgroep en informele gesprekken werd voornamelijk gefocust op de indicatoren en zijn enkele vooraf-geformuleerde vragen gesteld. Zo werd het gesprek geleid naar het onderwerp, terwijl er ruimte bleef voor input vanuit de respondenten (Morgan, 1998).

De interviewvragen verschillen tussen wel- en niet-deelnemers. Voor enkele respondenten die een taalbarrière ervaren, is de formulering aangepast. Hierbij is er nauwkeurig opgelet dat de inhoud van vragen onveranderd bleef. Indien bewoners onbekend waren met de Bondnetwerk-bewonersavonden, is naar hun perspectief gevraagd gebaseerd op een uitleg over het initiatief en ervaringen met andere bewonersavonden. Aangezien de interviewgide een aangemeten onderzoeksinstrument is, kan een guide verschillend ontstaan (Heldens & Reysoo, 2005). Het onderscheid in vragen verzorgt passend onderzoek naar de factoren die motivatie voor Bondnetwerk-bewonersavonden beïnvloeden. Het gehele interview bestaat uit meerdere vragen, waaronder introducerende en vervolgvragen. Een volledig overzicht van de vragen is terug te lezen in bijlagen 1 t/m 3.

Tabel 2 – Operationalisatie van concepten (Van Eijk & Steen, 2016)

Begrip	Definitie	Indicatoren	Vragen	
			Deelnemers	Niet-deelnemers
Sociaalpsychologische factoren				
I.a. <i>Salience</i>	De mate waarin coproductie-initiatieven zichtbaar en relevant zijn voor burgers	<i>Zichtbaar</i> - Kennis van bewonersavonden (bijv. bestaan, frequentie, locatie) <i>Relevant</i> - Persoonlijk belang bij besproken thema's uit de wijkagenda - Aansluiting onderwerpen bewonersavonden bij dagelijks leven	<i>Zichtbaar</i> Op welke wijze heeft u kennisgenomen van de Bondnetwerk-bewonersavonden? Hoe ontvangt u de informatie over de Bondnetwerk-bewonersavonden? Wat vindt u van de zichtbaarheid van de Bondnetwerk-bewonersavonden in Moerwijk? <i>Relevant</i> In hoeverre sluiten de onderwerpen van deze bewonersavonden aan bij zaken die voor u belangrijk zijn in Moerwijk?	<i>Zichtbaar</i> Bent u bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, op welke wijze heeft u kennisgenomen van deze avonden? > Zo ja, wat is uw mening over de zichtbaarheid van de Bondnetwerk-bewonersavonden in de wijk? > Zo nee, had u op de hoogte willen zijn van de Bondnetwerk-bewonersavonden? >> Zo ja, hoe zou u dan op de hoogte gesteld willen worden? > Zo nee, heeft u wel eens deelgenomen aan andere bewonersavonden? <i>Relevant</i> In hoeverre denkt u dat deze Bondnetwerk-bewonersavonden gaan over zaken die voor u belangrijk zijn?
I.b. <i>Gemak</i>	Burgers hun benodigde inspanning om in te stappen in het coproductie-initiatief	- Transactiekosten (bijv. afstand tot dienstverlener, reistijd, bereikbaarheid locatie, toegang tot informatie) <i>Van Eijk & Steen (2016)</i> - Ervaren obstakels (bijv. taalbarrière, fysieke bereikbaarheid, vermogen om zelf te reizen, tijdstip)	Toen u voor het eerst hoorde over de Bondnetwerk-bewonersavonden, was het voor u een makkelijke stap om ook daadwerkelijk deel te nemen? Hoeveel inspanning kost het voor u om deel te nemen? Zijn er dingen die het voor u moeilijker maken om (vaker) deel te nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, kunt u daar een voorbeeld van geven?	Zijn er dingen die het voor u moeilijker maken om deel te nemen aan (de Bondnetwerk-) bewonersavonden? Hoe beïnvloedt de locatie van een bewonersavond uw overweging tot deelname? Hoe beïnvloedt de tijd die een bewonersavond kost uw overweging tot deelname? Wat zou de Bondnetwerk-bewonersavonden voor u toegankelijker maken?

Begrip	Definitie	Indicatoren	Vragen	
			Deelnemers	Niet-deelnemers
			Hoe beïnvloedt de locatie van de Bondnetwerk-bewonersavonden uw overweging tot deelname? Hoe beïnvloedt de tijd die een bewonersavond kost uw overweging tot deelname? Wat zou de Bondnetwerk-bewonersavonden voor u toegankelijker maken?	
I.c. Interne doeltreffendheid	Burgers hun gevoel van persoonlijke competentie om het dienstverleningsproces te begrijpen en effectief te participeren	- Perceptie en zelfvertrouwen eigen vaardigheden - Perceptie dat vaardigheden vereist zijn <i>Van Eijk & Steen (2016)</i> <i>Steen et al. (2017)</i>	Vindt u dat er bepaalde vaardigheden vereist zijn om goed te kunnen deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, kunt u voorbeelden noemen van deze vereiste vaardigheden? > Zo ja, denkt u dat u over deze vaardigheden beschikt? > Zo nee, waarom niet? In hoeverre voelt u zich tijdens de bewonersavonden in staat om actief mee te praten?	Vindt u dat er bepaalde vaardigheden vereist zijn om goed te kunnen deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, kunt u voorbeelden noemen van deze vereiste vaardigheden? > Zo ja, denkt u dat u over deze vaardigheden beschikt? > Zo nee, waarom denkt u dit? In hoeverre denkt u dat u genoeg kennis of ervaring heeft om mee te praten tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat u dit wel kan?

Begrip	Definitie	Indicatoren	Vragen	
			Deelnemers	Niet-deelnemers
I.d. Externe doeltreffendheid	Burgers hun verwachting dat deelname een verschil maakt in het besluitvormings- en dienstverleningsproces	- Terugzien resultaten in Moerwijk - Bewonersavond beschouwen als mogelijkheid om veranderingen door te voeren - Gevoel dat burgers een stem hebben <i>Van Eijk & Steen (2016)</i> <i>Steen et al. (2017)</i>	In hoeverre denkt u dat bewoners zoals u invloed kunnen uitoefenen op wat er in Moerwijk gebeurt? > Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat uw stem echt gehoord wordt en verschil maakt? In hoeverre verwacht u dat uw deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden echt iets kan veranderen in Moerwijk? Heeft u het gevoel dat uw mening serieus wordt genomen tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, hoe merkt u dit? > Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat u wel serieus wordt genomen?	In hoeverre denkt u dat bewoners zoals u invloed kunnen uitoefenen op wat er in Moerwijk gebeurt? > Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat uw stem echt gehoord wordt en verschil maakt? In hoeverre verwacht u dat de input van bewoners tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden echt iets verandert in Moerwijk?
I.e. Vertrouwen	Burgers hun vertrouwen in de overheid en haar responsiviteit	- Beoordeling gemeente Den Haag - Ervaring met gemeente Den Haag <i>Van Eijk & Steen (2016)</i>	Wat is uw ervaring met de gemeente Den Haag? Hoe ervaart u de betrokkenheid van de gemeente Den Haag bij het Bondnetwerk en de bewonersavonden? In hoeverre denkt u dat de gemeente luistert naar wat bewoners in Moerwijk willen of nodig hebben?	Wat is uw ervaring met de gemeente Den Haag? Hoe ervaart u de betrokkenheid van de gemeente Den Haag bij Moerwijk? In hoeverre denkt u dat de gemeente luistert naar wat bewoners in Moerwijk willen of nodig hebben?

Begrip	Definitie	Indicatoren	Vragen	
			Deelnemers	Niet-deelnemers
Individuele karakteristieken				
II. Sociaaleconomische variabelen & sociale verbintenis	Burgers hun beschikbare hulpmiddelen en hun sociale en fysieke omgeving	<i>Beschikbare hulpmiddelen</i> - Inkomen/geld/budget - Opleidingsniveau - Werk - Taalvaardigheid <i>Sociale omgeving</i> - Sociale relaties (deelname, mening, etc.) - Netwerken (buurtinitiatieven, verenigingen) <i>Fysieke omgeving</i> - Ervaren veiligheid	In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op de mogelijkheid om actief te zijn in de wijk en op uw overweging om deel te nemen aan Bondnetwerk-bewonersavonden? Hoe ervaart u de woonomgeving in Moerwijk? Hoe zou u uw band met uw burens en andere bewoners in Moerwijk omschrijven? Voelt u zich met hen verbonden? Kent u mensen die ook deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? In hoeverre zijn uw sociale contacten bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden? > Zo ja, hoe kijken uw sociale contacten naar uw deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?	In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op de mogelijkheid om actief te zijn in de wijk? In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op uw overweging om deel te nemen aan Bondnetwerk-bewonersavonden? Hoe ervaart u de woonomgeving in Moerwijk? Hoe zou u uw band met uw burens en andere bewoners in Moerwijk omschrijven? Voelt u zich met hen verbonden? <u>Indien bekend met Bondnetwerk-bewonersavonden:</u> Kent u mensen die deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? In hoeverre zijn uw sociale contacten bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Begrip	Definitie	Indicatoren	Vragen	
			Deelnemers	Niet-deelnemers
Eigenbelang & gemeenschapsbelangen				
III. Persoonlijke voordelen en voordelen voor de bredere samenleving	De geproduceerde voordelen die burgers zelf en hun gemeenschap ervaren door participatie	<i>Persoonlijke voordelen</i> - Materiële voordelen - Solidariteitsprikkels - Gevoel van voldoening - Intrinsieke voordelen - Spreken over eigen ontwikkeling, gevoel van herkenning (Steen et al., 2017) - Sociale relaties opbouwen - Persoonlijke perspectieven doorvoeren <i>Alford (2002), Van Eijk & Steen (2016), Steen et al. (2017)</i> <i>Gemeenschappelijke voordelen</i> - Gevoel van verantwoordelijkheid voor gemeenschappelijk goed - Gevoel van iets terug willen doen voor de gemeenschap <i>Van Eijk & Steen (2016), Steen et al. (2017)</i> - Verwachting dat deelname iets oplevert voor eigen situatie of de gehele buurt	Heeft u het gevoel dat u persoonlijk iets terugkrijgt door te participeren in deze avonden? > Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven? In hoeverre spelen materiële voordelen voor u een rol? In hoeverre is het leggen van sociale contacten een motivatie voor deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden? In hoeverre heeft u het gevoel dat de Bondnetwerk-bewonersavonden iets bijdragen aan uw eigen ontwikkeling? In hoeverre ervaart u een gevoel van voldoening door te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden? Wat maakt deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden zo belangrijk voor u en voor uw omgeving? In hoeverre voelt u zich verantwoordelijk voor het verbeteren van Moerwijk?	In hoeverre denkt u dat de Bondnetwerk-bewonersavonden u persoonlijk iets kunnen brengen? In hoeverre denkt u dat de Bondnetwerk-bewonersavonden bijdragen aan het verbeteren van Moerwijk als geheel? In hoeverre voelt u zich verantwoordelijk voor het verbeteren van Moerwijk?

3.6. Analyse

Tijdens de focusgroep en informele gesprekken zijn aantekeningen gemaakt, die achteraf zijn omgezet in gespreksverslagen. De interviews zijn opgenomen en achteraf getranscribeerd. De gespreksverslagen en transcripten zijn gecodeerd. Allereerst vond deductieve codering plaats, met vooraf bedachte thema's gebaseerd op de concepten (Tabel 2). Gezien de open houding voor inductieve bevindingen zijn daarna relevante thema's, die ontbreken in het model, gecodeerd en toegevoegd aan het coderingsschema (zie Tabel 3).

Tabel 3 – Coderingsschema

Factor	Concept	Codes	Subcodes	Beschrijving
Sociaalpsychologische kenmerken	<i>Saliency</i>	Zichtbaarheid	Zichtbaarheid _ Kennis Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondenten spreekt over de bekendheid met/van de Bondnetwerk-bewonersavonden
			Zichtbaarheid _ Informatievoorziening Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondent benoemt hoe en via welke kanalen hij/zij informatie over de Bondnetwerk-bewonersavonden zou willen ontvangen/ontvangt
		Relevantie		Respondent benoemt de mate waarin de onderwerpen van de Bondnetwerk-bewonersavonden aansluiten bij zijn/haar dagelijkse leven en/of belangen
	Gemak	Gemak	Gemak _ Transactiekosten	Respondent benoemt transactiekosten die zijn/haar deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden (zouden) vereisen
			Gemak _ Obstakels	Respondent benoemt drempels die deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden moeilijker maken
	Interne doeltreffendheid	Vaardigheden		Respondent spreekt over competenties die (verwacht worden) wel/niet vereist (te) zijn voor de Bondnetwerk-bewonersavonden
		Zelfvertrouwen		Respondent benoemt mate waarin hij/zij gelooft effectief deel te kunnen nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden

	Externe doeltreffendheid	Resultaten	Resultaten _ Ervaring resultaten Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondent benoemt ervaring met veranderingen die ontstonden door de Bondnetwerk-bewonersavonden
			Resultaten _ Verwachting resultaten Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondent spreekt over de mate waarin hij/zij verwacht dat de Bondnetwerk-bewonersavonden een verschil kunnen maken in Moerwijk
			Resultaten _ Verwachting verschil maken door bewoners Moerwijk	Respondent spreekt over de mate waarin hij/zij verwacht dat bewoners een verschil kunnen maken in Moerwijk
		Gehoord voelen		Respondent spreekt over de mate waarin hij/zij zich gehoord voelt tijdens (Bondnetwerk-)bewonersavonden
	Vertrouwen	Perceptie gemeente Den Haag		Respondent spreekt over persoonlijke beoordeling gemeente Den Haag
		Beoordeling gemeente Den Haag	Beoordeling gemeente Den Haag _ Betrokkenheid gemeente Den Haag Moerwijk	Respondent benoemt ervaring met de gemeente Den Haag in Moerwijk
			Beoordeling gemeente Den Haag _ Betrokkenheid gemeente Den Haag Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondent benoemt ervaring met de gemeente Den Haag omtrent de Bondnetwerk-bewonersavonden
			Beoordeling gemeente Den Haag _ Responsiviteit bewoners	Respondent benoemt ervaring met de gemeente Den Haag omtrent het luisteren naar bewoners
			Beoordeling gemeente Den Haag _ Ervaringen racisme	Respondent spreekt over ervaringen met racisme vanuit de gemeente Den Haag

Individuele karakteristieken	Sociaaleconomische kenmerken	Hulpmiddelen (kennis, inkomen, etc.)		Respondent benoemt hulpmiddelen die ingezet moeten worden voor (de Bondnetwerk-)bewonersavonden
		Persoonlijke situatie		Respondent spreekt over persoonlijke situatie (werk, thuissituatie, gezinsleven) in verhouding tot de Bondnetwerk-bewonersavonden
	Sociale verbintenis	Sociale omgeving	Sociale omgeving _ Buren	Respondent spreekt over zijn/haar relatie met de buren en andere bewoners in Moerwijk
			Sociale omgeving _ Sociale connecties en Bondnetwerk-bewonersavonden	Respondent spreekt over sociale connecties (buren, vrienden, familie, kennis, etc.) omtrent de Bondnetwerk-bewonersavonden
	Fysieke omgeving	Leefomgeving	Leefomgeving _ Wonen	Respondent spreekt over ervaringen met wonen in Moerwijk
			Leefomgeving _ Onveilig	Respondent spreekt over ervaringen met een onveilig gevoel in Moerwijk
Eigen- en gemeenschapsbelangen	Eigenbelang	Geproduceerde persoonlijke voordelen	Geproduceerde persoonlijke voordelen _ Persoonlijk belang	Respondent spreekt over (verwachte) voordelen van de Bondnetwerk-bewonersavonden voor zijn/haar eigen situatie
			Geproduceerde persoonlijke voordelen _ Materiële voordelen	Respondent spreekt over (potentiële) materiële voordelen die de Bondnetwerk-bewonersavonden hem/haar (kunnen) opleveren

			Geproduceerde persoonlijke voordelen _ Opbouwen sociale connecties	Respondent spreekt over (de mogelijkheid tot) het opbouwen van sociale connecties middels de Bondnetwerk-bewonersavonden
			Geproduceerde persoonlijke voordelen _ Eigen ontwikkeling	Respondent spreekt over (de mogelijkheid tot het) ontwikkelen van vaardigheden door de Bondnetwerk-bewonersavonden
			Geproduceerde persoonlijke voordelen _ Voldoening	Respondent spreekt over een gevoel van voldoening als resultaat van deelname aan (de Bondnetwerk-)bewonersavonden
	Gemeenschapsbelang	Geproduceerde voordelen voor de bredere gemeenschap		Respondent noemt de (verwachting van) voordelen van de Bondnetwerk-bewonersavonden voor de bredere gemeenschap
		Gevoel van verantwoordelijkheid voor bredere gemeenschap		Respondent spreekt over mate van verantwoordelijkheidsgevoel voor Moerwijk en/of bredere samenleving

3.7. Reflectie methoden

Het combineren van diverse methoden resulteert in verdiepende kennis over collectieve en individuele percepties omtrent de Bondnetwerk-bewonersavonden. Waar de focusgroep en informele groepsgesprekken inzicht bieden in gemeenschappelijke opvattingen, patronen en groepsdynamieken en -invloeden, bieden interviews en informele één-op-één-gesprekken inzichten in individuele percepties, motivaties en nuances. Deze combinatie verzorgt rijke data en een compleet begrip van motivatie voor de Bondnetwerk-bewonersavonden. (Williams, 2024)

De gekozen methoden beperken echter in enige mate de betrouwbaarheid, repliceerbaarheid en validiteit.

De afhankelijkheid van groepsdynamieken in focusgroepen resulteert mogelijk in variërende uitkomsten tussen groepen en sessies bij replicatie van het onderzoek. Ook het beperkt aantal participanten compliceert de generaliseerbaarheid, wat de externe validiteit belemmert.

De semigestructureerde interviews en informele gesprekken verminderen de repliceerbaarheid van het onderzoek. Hoewel de interviewgide het merendeel van de interviewvragen toont, biedt de semigestructureerde opzet de mogelijkheid tot doorvragen en spontane interactie. Dit resulteert in variatie van vragen en onderwerpen, maar vergroot wel de diepgang van het gesprek. Informele gesprekken zijn daarnaast niet gebaseerd op een vaste structuur en gide. Hierdoor variëren soms besproken onderwerpen en vragen per gesprek, wat het vergelijken van alle respondenten bemoeilijkt. De informele gesprekken dienen dan ook enkel ter ondersteuning.

Ondanks de beperkingen, bieden deze methoden waardevolle verdieping en voordelen, waardoor er is gekozen om deze te hanteren.

Een beperking van het gebruik van gespreksverslagen is dat deze, naast aantekeningen, deels gebaseerd zijn op geheugen, dat soms onbetrouwbaar en gevoelig is voor persoonlijke opvattingen (Swain & King, 2022). Maar de gespreksverslagen zijn direct na afloop ontwikkeld en het doel is dan ook om bredere besproken standpunten en argumentatielijnen te weergeven.

Verder is tijdens de selectie van wel-deelnemers deels vertrouwd op opbouwwerkers en respondenten, waardoor selectiebias ontstaat. Ook is er sprake van een klein aantal onderzoekseenheden en zijn enkel niet-deelnemende respondenten benaderd die de ontmoetingsplekken regelmatig bezoeken. Hierdoor ontbreken overige Moerwijkers en representeren respondenten niet de volledige populatie, wat de externe validiteit belemmert. Deze tekortkomingen kunnen deels worden voorkomen door willekeurige deelnemers te benaderen en een grotere groep te spreken. Maar gezien de schaal van dit onderzoek en de focus op het verkrijgen van diverse, verdiepende inzichten is hier niet voor gekozen. De bias en het missen van respondenten worden aanvaard.

3.8. Ethiek

Respondenten hun privacy wordt beschermd door enkel geslacht en, waar mogelijk, achtergrond te benoemen. Gedurende het gehele onderzoek is bewust omgegaan met het feit dat het gaat om een kwetsbare doelgroep: mensen uit minderheidsgroepen, woonachtig in een achterstandswijk waar onderzoeksvermoeidheid heerst. Het doel en verloop van het

onderzoek zijn voorafgaand aan de gesprekken gecommuniceerd en de vorm van deze gesprekken is aangepast aan de respondenten.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken. Allereerst wordt de mate van participatie van de respondenten (zie Tabel 1) uiteengezet. Vervolgens worden de resultaten per factor van het model (Van Eijk & Steen, 2016) (zie Figuur 1) besproken en vergeleken voor deelnemers en niet-deelnemers.

4.1. Over de Moerwijkers

Deelnemers

Respondenten 1 & 2 zijn het meest actief betrokken bij de Bondnetwerk-bewonersavonden. Zij participeren al jaren in de wijknetwerken en missen zelden een Bondnetwerk-bewonersavonden, die zij, in hun woorden, “geïntegreerd” hebben in hun agenda. Respondenten 3 & 4 zijn recentelijk geïntroduceerd tot het coproductie-initiatief en missen vaker een Bondnetwerk-bewonersavond.

Niet-deelnemers

Respondent 9 participeerde eerder in de wijknetwerken, maar haakte recent af. Enkel Respondent 18 participeert regelmatig in andere bewonersavonden. Verschillende niet-deelnemers leveren op een andere manier een bijdrage aan de wijk, bijvoorbeeld via werk (R5, R7, R9, R17, R18) en/of een eigen stichting (R9, R11-R16).

4.2. Sociaalpsychologische factoren

Deelnemers

Deelnemers maakten verschillend kennis met de Bondnetwerk-bewonersavonden. Respondent 4 trof toevallig een community builder van de gemeente op straat, die haar introduceerde tot het coproductie-initiatief. De anderen (R1, R2, R3) ontdekten de Bondnetwerk-bewonersavonden middels hun eigen inzet voor wijkverbetering. Respondenten 1 & 2 zijn door dezelfde community builder geïntroduceerd tijdens het zelfstandig aanpakken van wijkproblematiek. Zo ontmoette Respondent 1 haar nadat ze ging rondvragen bij de gemeente bij wie ze deze problematiek kon aankaarten. Dit was voor haar onduidelijk. Respondent 3 is geïntroduceerd door een actieve bewoner. De bespreekpunten van de Bondnetwerk-bewonersavonden voelden voor allen voldoende relevant om in te stappen. Iedereen, behalve Respondent 2, ervaart de zichtbaarheid van het initiatief als minimaal. Zo stelt Respondent 4:

“Toevallig omdat ik nu meer betrokken ben bij de wijk, kom ik erachter, [...] Maar komt omdat ik er mijn best voor moet doen, ik ga daar achteraan.”

Volgens Respondenten 3 & 4 kennen weinig Moerwijkers de Bondnetwerk-bewonersavonden. Ook Respondent 1 geeft toe dat de zichtbaarheid verbetering vereist en vertelt bezig te zijn met de bekendheid en informatievoorziening van de avonden.

Respondent 3 stelt eveneens dat deze informatievoorziening verbetering vereist. Voor hem is deelname namelijk niet altijd gemakkelijk, omdat hij moeilijk informatie vindt over waar en wanneer de Bondnetwerk-bewonersavonden plaatsvinden. Hierdoor heeft hij avonden gemist, terwijl hij wel vaker wil deelnemen. Indien informatie is voorzien, voelt deelname

voor hem, en de anderen, gemakkelijk. Transactiekosten, zoals reistijd, belemmeren hen niet.

Alle deelnemers voelen zich ook voldoende capabel om effectief te participeren. Maar ze vertellen wel dat andere bewoners soms onzeker zijn over persoonlijke competenties en hierdoor niet durven te participeren. Deelnemers vinden ook dat niet iedereen kan deelnemen, vanwege vereiste vaardigheden, zoals zelfvertrouwen (R1), taalvaardigheid (R1, R3, R4) en communicatievaardigheden (R1, R2, R3). Ze zijn allen zelfverzekerd dat ze hierover beschikken en input kunnen leveren gedurende de Bondnetwerk-bewonersavonden.

Velen zijn ook positief over de potentiële resultaten van deze input (R1, R2, R27-R29). Ze ervaren dat hun mening serieus wordt genomen en zien veranderingen terug. Wel is er, in hun woorden, *“een lange adem”* nodig voor resultaten. Respondent 1 vertelt daarnaast dat ze de gemeente regelmatig, in haar woorden, moet *“stalken”* en *“reminders”* moet sturen. *“Anders krijg je dingen niet voor mekaar.”*, stelt zij.

Respondent 3 twijfelt echter aan het bereiken van resultaten. Hij spreekt negatief over de gemeente, ervaart haar responsiviteit als minimaal en heeft weinig overheidsvertrouwen. Hij vertelt daarnaast over een laag overheidsvertrouwen onder andere Moerwijkers en een onderlinge angst om zich te uiten tegenover de gemeente. Hierdoor participeren zij minder snel in haar initiatieven, verklaart hij. Hij zegt:

“Dus als iemand van de gemeente komt ‘wij zijn van de overheid, we zijn van de gemeente, we komen hier vertellen. We hebben een bijeenkomst’. Ja, het voelt niet altijd koosjer voor iedereen.”

Anderen vertrouwen wel dat de gemeente luistert en zijn tevreden over haar betrokkenheid bij Moerwijk (R1, R2, R4, R27-R29).

Niet-deelnemers

Niet-deelnemende respondenten ervaren ook gebrekkige zichtbaarheid van het initiatief. Van de 32 waren slechts vier bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden. Zij leerden het initiatief kennen middels werk (R5, R9) of sociale contacten (R8, R10). De rest had nooit informatie gezien van het initiatief (R6, R7, R11-R16, R17, R18, R20, R21-R26, R30-R39). Velen vertellen nauwelijks contact te hebben met de gemeente (R5, R6, R7, R8, R10, R11-R16, R17, R18, R21-R26). Sommigen ervaren de gemeente als ingewikkeld (R5, R7, R9, R10, R11-R16, R18), waardoor een paar (R5, R6, R9, R10), en volgens hen ook mede-Moerwijkers, minder contact zoeken met haar.

Na uitleg over het initiatief, was het merendeel van de onwetende niet-deelnemers wel geïnteresseerd in deelname, gezien de relevante bespreekpunten (R6, R11-R16, R17, R18, R19, R30-R39). Respondent 18 denkt echter dat niet al haar burens de Bondnetwerk-bewonersavonden van belang achten, omdat ze worstelen met persoonlijke, prioriterende problematiek, zoals huur betalen. Respondenten 7, 9 en 21-26 hebben geen interesse in deelname. Zo vertelt Respondent 7 dat ze op haar werk al bezig is met Moerwijk en veel bewoners spreekt. Ze noemt haar baan haar *“eigen kleine bewonersavond”* en denkt niet dat

de Bondnetwerk-bewonersavonden haar nieuwe informatie bieden. Voor Respondent 9 is dit ook gedeeltelijk de reden dat zij afhaakte. Zij stelt:

“Ik ben er [op werk] toch al mee bezig, dan, moet ik ook nog in mijn vrije tijd ook nog met die gemeente-lui zitten? Nee.”

Door deelnemers en niet-deelnemers te vergelijken blijkt dat de Bondnetwerk-bewonersavonden zichtbaar en relevant moeten zijn om deelname te overwegen.

Ondanks de interesse, vertellen niet-deelnemers dat participatie in (Bondnetwerk-)bewonersavonden niet altijd gemakkelijk is (R5, R7, R8, R17, R18). Velen zijn te druk en moe voor participatie, vanwege bijvoorbeeld hun baan en gezinsleven (R5, R7, R8, R10, R17, R18). Zo verklaart Respondent 5:

“Ja kijk als het is in de avond is, oké weet je dan ben ik net klaar met werken. En soms ben ik zo moe. Dan ben ik zo moe.”

Enkele niet-deelnemers spreken daarnaast over fysieke ongemakken, waardoor ze de locatie moeilijker kunnen bereiken (R6, R7). Verder is het verkrijgen van informatie over de Bondnetwerk-bewonersavonden lastig voor sommigen (R5, R7, R8, R18). Overeenkomstig met deelnemende Respondent 3, wil Respondent 8 deelnemen, maar doordat zij moeilijk informatie vindt, heeft ze nog nooit geparticipeerd.

Deze vergelijking toont dat wanneer deelname veel inspanning vergt, respondenten minder snel (overwegen om te) participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Indien deelname gemakkelijk voelt, participeren respondenten regelmatig (R1, R2, R4).

Bijna alle niet-deelnemers schatten zichzelf als voldoende capabel om de Bondnetwerk-bewonersavonden te begrijpen en effectief te participeren. Enkel Respondent 18 twijfelt, omdat ze weinig weet over ontwikkelingen in Moerwijk. Niet-deelnemers zien ook dat anderen soms twijfelen aan hun capaciteiten, vanwege taalbarrières of lagere opleidingsniveaus, en hierdoor niet participeren. Zo zegt Respondent 7:

“Ik denk dat heel veel mensen hebben moeite om te vragen. En ook het feit van ja ‘ik wil niet dom gezien worden’. Dat is een grote probleem.”

Enkelen vinden ook dat er vaardigheden nodig zijn voor participatie, zoals begrip (R7, R18) en taalvaardigheid (R5, R7, R18).

Dit sluit nauw aan bij de deelnemende respondenten en toont dat de verwachting dat respondenten effectief kunnen deelnemen hun motivatieproces positief beïnvloedt.

Ondanks het zelfvertrouwen, zijn niet alle niet-deelnemers overtuigd dat hun input daadwerkelijk impact zal hebben (R6, R9, R10, R11-R16, R18, R30-R39). Voornamelijk deze lage verwachting veroorzaakt demotivatie voor deelname. Participatie in bewonersavonden voelt als tijdverlies, ze voelen zich ongehoord en zien nauwelijks resultaten van hun input in andere initiatieven (R6, R8, R9, R10, R11-R16). Respondent 9 zegt hierover:

“En mensen hebben inderdaad het gevoel van ‘er gebeurt toch niks, dus waarom zou ik naar die bewonersavond komen?’”

Zij vertellen te begrijpen dat niet alles (snel) kan, maar dat ze enkel geïnformeerd willen worden over processen (R6, R8, R9, R10, R11-R16).

Velen ervaren de gemeente haar betrokkenheid en responsiviteit ook als minimaal (R6, R7, R8, R9, R10, R11-R16, R17, R18, R21-R26, R30-R39). Zo vertelt Respondent 10:

“Er wordt niet geluisterd, er wordt niets veranderd in Moerwijk.”

Deze gebrekkige betrokkenheid en responsiviteit veroorzaakt dat Moerwijkers zich in de steek gelaten voelen, vertelt Respondent 8. Zij zegt:

“Kijk, heel veel burens, die voelen zich een beetje vergeten. En dat zeggen ze ook.”

Velen zijn negatief over de gemeente en vertrouwen haar gering (R5, R6, R7, R8, R9, R10, R11-R16, R18, R19, R20, R21-R26, R30-R39). Zo spreken respondenten over “*argwaan*” (R8) en zich “*bedonderd voelen*” (R12). Volgens Respondent 8 resulteert dit gebrekkige vertrouwen in afwezigheid gedurende coproductie-initiatieven. Ze zegt:

“Ze [bewoners] hebben echt argwaan. En ze zeggen ook ‘pff ze [gemeente] doen allemaal hun eigen ding’. Daarom gaan ook niet meer veel stemmen. Daarom gaan ook niet heel veel meer naar die besprekingen.”

Dit correspondeert met wat Respondent 3 vertelde.

Maar een ervaring die enkel niet-deelnemers delen, is racisme vanuit de gemeente (R6, R9, R11-R16, R19, R20). Hierdoor weigeren zij participatie in coproductie-initiatieven. Zo hebben Respondenten 11-16 het gevoel dat de gemeente bewoners met migratieachtergronden niet serieus neemt, omdat, in de woorden van Respondent 13, “*ras uitmaakt*”. Hun ervaren racisme en ongehoorde gevoel leidden tot hoge emoties en een verhitte discussie, waardoor de focusgroep, omwille hun welzijn, is afgekap.

De meeste niet-deelnemers vertellen dat ze enkel zullen deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden wanneer ze daadwerkelijk veranderingen zien (R6, R8, R9, R10, R11-R16, R30-R39). R13 zegt hierover

“Als één wens in vervulling gaat, dat geeft hoop hé.”

Door respondenten te vergelijken blijkt dat negatieve percepties op externe doeltreffendheid en vertrouwen resulteren in demotivatie voor de Bondnetwerk-bewonersavonden. De verwachting dat deelname een verschil maakt en de gemeente luistert, resulteert in de motivatie om regelmatig te participeren.

4.3. Individuele karakteristieken

Deelnemers

Deelnemers kunnen de Bondnetwerk-bewonersavonden doorgaans goed combineren met hun persoonlijke situatie. Enkel twee (R3, R4) van de drie werkenden (R2, R3, R4) vertellen dat hun baan deelname soms lastig maakt. Respondent 1 vertelt dat ze juist vaak kan deelnemen, omdat ze geen baan heeft en denkt dat werk deelname compliceert. Ze zegt:

“Maar ik denk dat als ik een fulltime job zou hebben, dat dat [actieve participatie] lastiger zou worden.”

Verder beschikken deelnemers over voldoende hulpmiddelen, zoals vaardigheden en een auto. Maar Respondenten 1, 3 en 4 delen dat niet alle Moerwijkers hierover beschikken. Ze vertellen dat een taalbarrière onder velen veroorzaakt dat zij minder snel participeren in coproductie-initiatieven. Zo zegt Respondent 4:

“En als je een einde van zo'n bijeenkomst, omdat het de helft Nederlands wordt gesproken, begrijpen ze toch niet. Daarom komen ze niet.”

Respondent 3 vertelt verder over de, in zijn woorden, *“lage sociaaleconomische status”* van Moerwijk. De lage opleidingsniveaus en inkomens en gebrekkige mentale en fysieke gezondheid onder veel bewoners compliceren het betrekken van hen bij de Bondnetwerk-bewonersavonden, deelt hij.

Het opbouwen van een band met mede-Moerwijkers vindt hij echter wel, net zoals de anderen (R1, R2, R4), belangrijk. Ondanks dit gedeelde belang, spreken alleen Respondent 1 & 2 over goede relaties met mede-wijkbewoners. Respondenten 3 & 4 vertellen daarentegen over gebrekkige sociale cohesie en verbinding in Moerwijk. Dit komt volgens hen door de diverse migratieachtergronden en culturen. Respondent 3 licht toe:

“Je hebt hier [Moerwijk] meer aparte culturen in groepjes en die mengen niet. Dat is jammer.”

Volgens Respondent 4 voelen haar burens geen behoefte om dit te verbeteren. Niemand reageert op haar uitnodigingen voor gezamenlijke activiteiten en Bondnetwerk-bewonersavonden. Ze hoort regelmatig dat haar deelname geen verschil zal maken. Deze gebrekkige ondersteuning laat haar soms twijfelen aan haar deelname. Zij kent, net zoals Respondenten 1 & 3, niemand die deelneemt aan de Bondnetwerk-bewonersavonden. Deze lage participatiegraad verlaagt Respondenten 3 & 4 hun vertrouwen in potentiële resultaten. Zij denken dat de Bondnetwerk-bewonersavonden enkel verschil maken als meer Moerwijkers participeren.

Daarnaast deelt Respondent 3 dat deelname voor vrouwen moeilijker is, omdat Moerwijk 's avonds onveilig voelt en vrouwen daardoor niet durven te reizen naar de Bondnetwerk-bewonersavonden.

Niet-deelnemers

Voor niet-deelnemende respondenten zijn de Bondnetwerk-bewonersavonden moeilijker te combineren met hun persoonlijke situatie, bijvoorbeeld vanwege hun baan (R5, R7, R17, R18) en gezinsleven (R5, R8, R10). Daarnaast ervaren sommigen een gebrek aan hulpmiddelen, zoals vervoer (R6, R7) en oppas (R5, R8), wat deelname compliceert. Niet-

deelnemers zien daarnaast, net zoals deelnemers, dat niet iedereen de hulpmiddelen heeft voor participatie. Zo zouden niet alle Moerwijkers de vaardigheden hebben om de bewonersavonden te begrijpen (R5, R7, R18), bijvoorbeeld door taalbarrières (R5, R30-R39), laaggeletterdheid, lage opleidingsniveaus (R7) en/of mentale problemen (R7, R18). Ook zien zij anderen worstelen met taalgebruik en digitale communicatie van berichtgeving (R5, R6, R7, R11-R16). Zo vertelt Respondent 7:

“Heel veel mensen zijn ook heel erg gefrustreerd, van ‘waarom moet alles via internet? Ik snap het niet.’”

De vergelijking tussen deelnemers en niet-deelnemers toont dat gebrekkige hulpmiddelen participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden compliceert. Indien bewoners beschikken over de hulpmiddelen wordt deelname gemakkelijker en zo gestimuleerd.

Daarnaast vertellen veel niet-deelnemende respondenten weinig contact te hebben met mede-Moerwijkers (R5, R6, R7, R9, R10, R17, R18, R30-R39). Volgens Respondenten 30-39 komt dit doordat bewoners in hun eigen bubbel leven, en diverse culturen niet met elkaar opschieten door verschillende gewoontes en talen.

Behalve Respondent 10, kent niemand deelnemers van de Bondnetwerk-bewonersavonden. Doordat Respondent 10 slechts twee burens kent die deelnemen, twijfelt zij aan de potentiële resultaten van de Bondnetwerk-bewonersavonden. Zij denkt, net zoals Respondenten 6, 7, 8, 17, dat de Bondnetwerk-bewonersavonden alleen verschil maken indien meer bewoners participeren. Dit correspondeert met deelnemende Respondenten 3 & 4.

Daarnaast beïnvloedt de mening van hun sociale omgeving de coproductie-motivatie van niet-deelnemers (R6, R7, R9, R10, R12, R17). Zo bezoekt Respondent 17 regelmatig andere bewonersavonden, omdat de actieve betrokkenheid van vrienden hem motiveert. Terwijl Respondent 12 juist niet deelneemt door negatieve ervaringen en verhalen uit haar omgeving. Ook Respondent 9 vertelt dat bewoners terughoudend zijn in hun mening uiten, omdat ze bang zijn voor reacties van mede-Moerwijkers.

Dit toont dat de participatiegraad en mening van respondenten hun sociale omgeving meeweegt in de overweging tot deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden.

Daarnaast ervaren verschillende niet-deelnemers Moerwijk als onveilig, waardoor ze ‘s avonds nauwelijks buiten komen (R6, R10, R11-R16, R30-R39). Hierdoor twijfelen zij om te participeren. Zo zegt vrouwelijke Respondent 6:

“Ik weet niet hoe laat die dingetjes is, maar in de avonduren ga ik niet naar buiten eigenlijk.”

Dit bevestigt Respondent 3 zijn verwachting en toont dat een ondersteunende fysieke omgeving meespeelt in de overweging van respondenten om te participeren.

4.4. Eigenbelang & gemeenschapsbelangen

Deelnemers

Alle deelnemers spreken over persoonlijke voordelen van participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden, soms op egoïstische wijze.

Zo geniet Respondent 4 van materiële voordelen van deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden, in de vorm van consumpties. Zij oppert om cadeautjes of waardebonnen te verschaffen ter motivatie van anderen.

Daarnaast participeren Respondenten 2 & 3 mede omdat ze inspraak willen op ontwikkelingen in de wijk. Zij willen, in hun woorden, “*hun zegje*” doen. Respondent 2 agendeert ook regelmatig onderwerpen die zij graag bespreekt.

Volgens Respondent 3 is eigenbelang de grootste reden dat veel Moerwijkers participeren in coproductie-initiatieven. Hij stelt:

“Ze [bewoners] komen alleen voor hun eigen op. Als ze iemand kennen binnen de gemeente regelen ze het alleen voor zichzelf. Voor eigenbelang en niet voor anderen.”

Verder is het opdoen van sociale contacten, voornamelijk binnen de gemeente, een motivatie voor allen. Hiermee krijgen zij veel geregeld voor henzelf en anderen. Respondent 1 licht toe:

“Het voordeel daarvan is dat je wel weet dat je bepaalde ambtenaren hebt, dus je denkt van ‘oh ja, die is van die afdeling binnen de gemeente, misschien kan ik die benaderen voor dit, dit en dat’. Dus dat je op een gegeven moment wel je weg weet te vinden binnen al die professionals en ambtenaren. Of dat je mensen kan doorverwijzen naar de juiste mensen of verbinden met.”

Enkel Respondenten 3 & 4 participeren om een band met mede-Moerwijkers te ontwikkelen. Ook ervaren deelnemers voldoening door te participeren (R2, R3, R4). Verder participeren enkelen (R1, R2, R3), om geïnformeerd te worden over ontwikkelingen in Moerwijk. Respondent 2 participeert daarnaast om mede-Moerwijkers te informeren over deze ontwikkelingen en hun een stem te geven. Ze fungeert als, in haar woorden, “*hun woordvoerster*”.

Maar voor allen is de grootste drijfveer het verbeteren van de wijk en ervoor zorgen dat iedereen er fijn woont.

Niet-deelnemers

Ook enkele niet-deelnemende respondenten overwegen deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden vanwege persoonlijke redenen. Zo haken Respondenten 21-26 af, omdat ze de onderwerpen als irrelevant achten, doordat deze henzelf niets opleveren. Enkelen overwegen juist participatie, omdat ze persoonlijke voordelen verwachten (R6, R17).

Maar het merendeel (R5, R6, R8, R11-R16, R17, R18) overweegt participatie, omdat ze de wijk willen verbeteren. Zij voelen zich hiervoor verantwoordelijk, net zoals deelnemers. Wanneer Respondent 5 wordt gevraagd naar potentiële persoonlijke winsten, stelt ze

“Tja, het is meer voor de buurt he? Niet voor mezelf, maar ook voor de buurt. Als ik meedenk, dan denk ik ook voor de buurt.”

De vergelijking tussen respondenten toont dat eigenbelangen en gemeenschapsbelangen meewegen in het motivatieproces voor deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden.

5. Conclusie

Dit onderzoek beoogde antwoord te bieden op de vraag “*Hoe worden burgers met een niet-westerse migratieachtergrond in Moerwijk gemotiveerd om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden?*”. Er is kwalitatief onderzoek uitgevoerd middels semigestructureerde interviews, een focusgroep en informele gesprekken. De zeven hypothesen worden hieronder besproken, waarna de onderzoeksvraag wordt beantwoord.

5.1. Hypothesen

De resultaten bevestigen dat **salience** meespeelt in de overweging tot deelname aan het coproductie-initiatief. De beperkte zichtbaarheid van de Bondnetwerk-bewonersavonden belemmert veel respondenten hun deelname. Indien het coproductie-initiatief zichtbaar was, maar als irrelevant werd geacht, overwogen bewoners deelname niet. Ook het tegenovergestelde is waar. Hiermee wordt Hypothese 1a bevestigd.

Verder tonen resultaten dat de **inspanning** die participatie vergt de motivatie voor de Bondnetwerk-bewonersavonden beïnvloedt. Indien veel inspanning is vereist, vanwege bijvoorbeeld ontoegankelijke informatie en/of gebrek aan energie, haken bewoners af. Als deelname gemakkelijk voelt, zijn zij bereid (regelmatiger) te participeren. Dit bevestigt Hypothese 1b.

Wat betreft de **interne doeltreffendheid** gaven de meeste respondenten aan zelfverzekerd te zijn over hun eigen vaardigheden om effectief te participeren. Tegelijkertijd deelden zij dat andere bewoners afhaken door onzekerheid over hun capaciteiten. Deze bevindingen ondersteunen Hypothese 1c.

Daarnaast tonen resultaten dat verwachtingen over potentiële resultaten van de Bondnetwerk-bewonersavonden cruciaal zijn in het motivatieproces. Wanneer deze verwachting laag is, ontstaat demotivatie bij velen. Bewoners met vertrouwen in de **externe effectiviteit** participeren daarentegen regelmatiger. Gebaseerd hierop wordt Hypothese 1d aangenomen.

Een gerelateerde factor is het **vertrouwen** in de gemeente. Naast externe doeltreffendheid, is dit de meest doorslaggevende variabele voor velen. Indien zij negatieve percepties hebben op de gemeente, weigeren zij participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. De regelmatige deelnemers spreken daarentegen positief over haar. Opvallend is dat één deelnemer, ondanks een laag overheidsvertrouwen, toch participeert in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Gezien het overwegende tegenbewijs wordt dit als een uitzondering beschouwd en wordt Hypothese 1e aangenomen.

Verder tonen resultaten dat Moerwijkers die beschikken over **hulpmiddelen**, zoals vaardigheden, eerder (zouden) participeren, omdat deelname hierdoor gemakkelijker is. Ook de mate van ondersteuning uit de **sociale en fysieke omgeving** speelt een rol. Waar regelmatige deelnemers ondersteund en gestimuleerd worden door sociale connecties, resulteren gebrekkige ondersteuning en een onveilig gevoel in de avond in demotivatie voor minder-regelmatige- en niet-deelnemers. Deze resultaten bevestigen Hypothese 2.

Tot slot tonen bevindingen dat zowel **eigenbelangen** als **gemeenschapsbelangen** meewegen in het motivatieproces van deze groep Moerwijkers. Enkele respondenten benoemen persoonlijke voordelen, zoals inspraak, en de meesten stellen dat het verbeteren van Moerwijk hun belangrijkste drijfveer is. Dit bevestigt Hypothese 3.

Tabel 4 toont een overzicht van de hypothesen.

Tabel 4 – Overzicht aangenomen/verworpen hypothesen

Hypothesen	Aangenomen/verworpen
H1a: “Wanneer de Bondnetwerk-bewonersavonden zichtbaar en relevant zijn voor burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”	Aangenomen
H1b: “Wanneer deelname weinig inspanning vereist van burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, zijn zij gemotiveerder om deel te nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden.”	Aangenomen
H1c: “Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond overtuigd zijn dat ze de Bondnetwerk-bewonersavonden kunnen begrijpen en effectief kunnen participeren, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”	Aangenomen
H1d: “Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond verwachten dat hun input gedurende de Bondnetwerk-bewonersavonden een verschil maakt, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”	Aangenomen
H1e: “Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond meer overheidsvertrouwen hebben, zijn zij gemotiveerder om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden.”	Aangenomen
H2: “Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zich bevinden in een ondersteunende sociale en fysieke omgeving en beschikken over de middelen om te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”	Aangenomen
H3: “Wanneer burgers met een niet-westerse migratieachtergrond zelf en/of hun gemeenschap voordelen ervaren bij participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden, zijn zij gemotiveerder om te participeren.”	Aangenomen

5.2. Hoe worden bewoners gemotiveerd?

Gebaseerd op de aangenomen hypothesen luidt het antwoord op de onderzoeksvraag: Bewoners uit Moerwijk met een niet-westerse migratieachtergrond worden gemotiveerd voor participatie in Bondnetwerk-bewonersavonden door zichtbaarheid en relevantie van het initiatief, weinig inspanning, interne en externe doeltreffendheid en overheidsvertrouwen, beschikbare hulpmiddelen, een ondersteunende sociale en fysieke omgeving en eigen- en gemeenschapsbelangen.

6. Discussie

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten geïnterpreteerd en beperkingen van dit onderzoek toegelicht. Daarna worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoeken en voor het Bondnetwerk Moerwijk en de gemeente Den Haag.

6.1. Reflectie resultaten

De resultaten tonen dat alle variabelen uit het model (zie Figuur 1) meewegen in het motivatieproces voor participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden van Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond.

Salience blijkt een belangrijk startpunt. De onzichtbaarheid rondom de Bondnetwerk-bewonersavonden belemmert participatie voor velen. Veel niet-deelnemers vertelden onbekend te zijn met het coproductie-initiatief, wat deelname op voorhand uitsloot. Opvallend is dat bekendheid met het initiatief vaak ontstond via introducties door gemeentelijke contacten, terwijl onwetende respondenten aangeven weinig te communiceren met de gemeente, of dit zelfs vermijden. Hieruit blijkt dat communicatie met de gemeente belangrijk is om coproductie-initiatieven te ontdekken, wat correspondeert met eerder onderzoek naar niet-westerse migrantengroepen (ACB Kenniscentrum, 2009). Daarnaast suggereren resultaten dat salience mogelijk breder strekt dan het model veronderstelt. Waar het model benadrukt dat relevantie de eerste stap is in het motivatieproces, blijkt dat zichtbaarheid, in termen van bekendheid, hieraan voorafgaat. Hoewel respondenten de bespreekpunten namelijk wel relevant vinden, resulteerde dit niet in deelname, omdat de Bondnetwerk-bewonersavonden onzichtbaar bleven.

Ook de tweede traprede is belangrijk voor deze groep. Zo resulteren een hoge vereiste inspanning (**gemak**) en gebrekkig zelfvertrouwen (**interne doeltreffendheid**) in het afslaan van participatie. Opvallend is echter dat **externe doeltreffendheid** en **vertrouwen** zwaarder meewegen voor deze groep dan andere variabelen. Voor veel niet-deelnemers vormden negatieve percepties hierop de grootste reden om deelname niet te overwegen. Bewoners kunnen alle variabelen positief beoordelen, maar wanneer zij hierover negatief denken, weigeren ze deelname en stappen ze soms zelfs van de ladder af, zoals Respondent 9. Voor hen vormen deze variabelen dus geen aanvullende, maar noodzakelijke voorwaarden voor motivatie voor coproductie-initiatieven. Dit geeft ze een fundamentele betekenis dan het model veronderstelt. Eerder onderzoek naar collectieve coproductie bevestigt het belang van deze variabelen (Choi, 2025).

De negatieve percepties lijken het resultaat van diepgewortelde, negatieve ervaringen met coproductie-initiatieven en de overheid. Zo is “vertrouwen” gelaagder en complexer voor deze doelgroep, door ervaringen met racisme vanuit de gemeente. Dit komt overeen met eerdere onderzoeken naar niet-westerse migrantengroepen, die ook spreken over racisme (ACB Kenniscentrum, 2009) en demotivatie als resultaat van slechte ervaringen (ACB Kenniscentrum, 2009; Rodríguez-pose, 2018; Van de Wetering 2024; Ganzevoort & Groeneleer, 2024).

De resultaten uit dit onderzoek en eerdere onderzoeken naar niet-westerse migrantengroepen tonen dat het motivatieproces van deze groep verschilt van het model. Dit suggereert dat het model mogelijk verfijnd moet worden voor deze bevolkingsgroep.

Verder is de werking van **individuele karakteristieken** op het motivatieproces van deze groep opvallend. Het model veronderstelt dat deze verbonden zijn met alle variabelen op de tweede traptreden.

Sociaaleconomische variabelen, zoals taal- en digivaardigheid, blijken inderdaad gemak en interne doeltreffendheid te beïnvloeden. Dit correspondeert met onderzoeken over burgers hun sociaaleconomische status en motivatie voor coproductie (Hofman & Groenleer, 2020; Damgaard et al., 2024). Maar, in tegenstelling tot de veronderstelling van het model, wordt voor deze groep geen direct verband gevonden met externe doeltreffendheid en vertrouwen.

Sociale verbintenis bleek daarentegen wel verbonden te zijn met externe doeltreffendheid, maar niet met de overige variabelen. De ervaren verbintenis met en opvattingen van hun sociale omgeving beïnvloeden enkel de respondenten hun verwachting van resultaten.

Daarnaast tonen resultaten dat voor deze groep individuele karakteristieken ook verbonden zijn met **salience**. Hulpmiddelen voor het ontvangen en/of begrijpen van informatievoorziening maken de Bondnetwerk-bewonersavonden zichtbaarder. Een gebrek hieraan veroorzaakt dat het initiatief onbekend blijft en Moerwijkers de participatieladder niet bereiken. Dit sluit aan bij onderzoeken naar coproductie-motivatie in kwetsbare wijken (Liebrand, 2018; Hofman & Groenleer, 2020). Ook de sociale verbintenis met medewijkbewoners beïnvloedt salience. Indien bewoners deze verbinding van groter belang achten en/of in grotere mate ervaren, worden de Bondnetwerk-bewonersavonden relevanter voor hen. Ook andere onderzoeken naar burgers met niet-westerse migratieachtergronden vonden dit verband (ACB Kenniscentrum, 2009; Communities and Local Government, 2010; Stougaard, 2021). Dit oppert ook dat het model mogelijk verfijnd moet worden voor burgers met niet-westerse migratieachtergronden.

Wat betreft **eigen- en gemeenschapsbelangen** beïnvloeden, zoals het model stelt, beide de participatie in de Bondnetwerk-bewonersavonden. Maar, in tegenstelling tot eerdere toetsing van het model (Van Eijk & Steen, 2016), benoemen Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond eigenbelang vaker op egoïstische wijze. Zo participeren sommigen voor eigen representatie, materiële voordelen en/of het ontwikkelen van connecties binnen de gemeente. Het egoïstisch randje dat kleeft aan het opbouwen van sociale connecties verschilt met eerdere toetsing. Waar het daar voornamelijk ging om het ontmoeten van medeburgers, draait het hier om het opbouwen van gemeentelijke connecties, zodat ze zaken gemakkelijker kunnen regelen. Ook het gevonden verband met materiële voordelen verschilt van diverse onderzoeken (vgl. Alford, 2002; Voorberg et al., 2018; Lee & Na, 2024).

Maar de grotere rol van egoïstische belangen voor deze bevolkingsgroep correspondeert wel met eerdere onderzoeken die specifiek focussen op burgers met niet-westerse migratieachtergronden (ACB Kenniscentrum; Liebrand, 2018). Dit suggereert wederom mogelijke verfijning van het model voor deze bevolkingsgroep.

Samenvattend tonen de resultaten dat het model van Van Eijk & Steen (2016) grotendeels toepasbaar is op de onderzochte doelgroep, maar dat de werking van bepaalde variabelen verschilt. De participatieladder is voor Moerwijkers met een niet-westerse migratieachtergrond dus anders ingericht. Dit toont het belang van verdere toetsing en verfijning van het model voor burgers met een niet-westerse migratieachtergrond.

6.2. Limitaties

Een beperking van dit onderzoek is dat, door de schaal, geen grotere groep respondenten is gesproken. Dit compliceert het doen van generaliseerbare uitspraken over burgers met een niet-westerse migratieachtergrond, binnen en buiten Moerwijk. Daarnaast waren enkele respondenten voorafgaand aan het onderzoek onbekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden, waardoor hun opvattingen gedeeltelijk gebaseerd zijn op een uitleg van het initiatief en ervaringen met soortgelijke bewonersavonden. Dit beïnvloedt mogelijk de nauwkeurigheid van resultaten. Tegelijkertijd illustreert deze onwetendheid een belangrijke reden waarom bewoners niet participeren. De sterke overeenkomsten met andere bewonersavonden maken daarnaast dat de bevindingen alsnog waardevol zijn.

6.3. Vervolgonderzoek

Zoals de resultaten tonen, verschilt het motivatieproces van burgers met een niet-westerse migratieachtergrond van dat van zogenaamde “algemene burgers”. Variabelen krijgen voor hen een andere werking. Dit accentueert het belang van verder onderzoek naar coproductie-motivatie gericht op deze bevolkingsgroep. Er wordt aanbevolen om hierbij een grotere groep respondenten te betrekken, waarin meer participanten vooraf bekend zijn met het coproductie-initiatief. Daarnaast is het interessant om de feedback-loop uit het model van Van Eijk & Steen (2016) te betrekken. Deze is hier bewust buiten beschouwing gehouden. Volledige toetsing van het model, gericht op deze specifieke bevolkingsgroep, draagt bij aan theoretische ontwikkelingen rondom motivatie voor coproductie onder etnische minderheidsgroepen en biedt inzichten voor het bevorderen van representatieve participatie in coproductie-initiatieven.

6.4. Aanbevelingen

Dit onderzoek biedt waardevolle inzichten om bredere deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden te bereiken. Hiervoor worden twee aanbevelingen gedaan aan het Bondnetwerk Moerwijk en de gemeente.

Er wordt aanbevolen om de zichtbaarheid en informatievoorziening rondom de Bondnetwerk-bewonersavonden te verbeteren. De gebrekkige informatie sluit de kans op een bredere groep deelnemers vooraf uit en belemmert frequentere deelname voor bewoners die wel op de hoogte zijn. Betere informatievoorziening, waarbij de soms beperkte hulpmiddelen, zoals taal- en digivaardigheid, in acht worden genomen, zou een bredere groep werven.

Ten tweede wordt aanbevolen om te investeren in een verbeterde terugkoppeling van bewoners hun input en in het versterken van de relatie tussen gemeente en bewoners. Resultaten tonen dat externe doeltreffendheid en vertrouwen noodzakelijke voorwaarden zijn om deze groep te betrekken bij de Bondnetwerk-bewonersavonden. Enkel indien bewoners zich serieus genomen voelen, zullen ze overwegen om te participeren. Dan kunnen de wensen van R13, en anderen, eindelijk worden vervuld.

Referenties

- ACB Kenniscentrum. (2009). *Allochtonen, burgerinitiatieven en participatie: Onderzoeksverslag van ACB Kenniscentrum 2009*. ACB Kenniscentrum. Geraadpleegd van https://www.parlement.com/9353225/d/allochtonen_burgerinitiatieven_participatie.pdf
- Alford, J. (2002). Why Do Public-Sector Clients Coproduce?: Toward a Contingency Theory. *Administration & Society*, 34(1), 32-56. <https://doi-org.ezproxy.leidenuniv.nl/10.1177/0095399702034001004>
- Alford, J. (2014). The Multiple Facets of Co-Production: Building on the work of Elinor Ostrom. *Public Management Review*, 16(3), 299–316. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.806578>
- AlleCijfers (2025, april 15). *Ranglijst: autochtoon en migratieachtergrond van de inwoner per buurt in de gemeente Den Haag*. AlleCijfers. Geraadpleegd op 9 mei 2025, van <https://allecijfers.nl/ranglijst/autochtoon-en-migratieachtergrond-per-wijk-in-de-gemeente-den-haag/#tablerow>
- Alonso, J. M., Andrews, R., Clifton, J., & Diaz-Fuentes, D. (2019). Factors influencing citizens' co-production of environmental outcomes: a multi-level analysis. *Public Management Review*, 21(11), 1620–1645. <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1619806>
- Arnstein, S. (1969). *A ladder of citizen participation*. 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Atkinson, R., Dörfler, T., & Rothfuß, E. (2018). *Self-Organisation and the Co-Production of Governance*. <https://doi.org/10.17645/pag.v6i1.1210>
- Belfi, B., Havermans, W., Hendrikse, A., & Somers, M. (2025). Arbeidsmarktuitskomsten van hbo'ers naar migratieachtergrond: De rol van interetnisch contact en het sociaal-culturele klimaat in de regio. ROA. ROA Reports Nr. 001 <https://doi.org/10.26481/umarep.2025001>
- Booher, D. E. (2004). Collaborative governance practices and democracy. *National Civic Review*, 93(4), 32–46. <https://doi.org/10.1002/ncr.69>
- Bos, H., Zwaan, P., & Brandsen, T. (2025). After the Initial Start of Co-Production: A Narrative Review of the Development of Co-Production and Changes in Orientation. *Sustainability*, 17(3), 971. <https://doi.org/10.3390/su17030971>
- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5), 846–860. <http://www.jstor.org/stable/4624639>

- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2012). From Engagement to Co-production: The Contribution of Users and Communities to Outcomes and Public Value. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1119–1138. <http://www.jstor.org/stable/41683097>
- Bovens, M., & Wille, A. (2012). The education gap in participation: A rejoinder. *Acta Politica*, 47(3), 259–271. <https://doi.org/10.1057/ap.2012.11>
- Brandsen, T., & Honingh, M. (2016). Distinguishing Different Types of Coproduction: A Conceptual Analysis Based on the Classical Definitions. *Public Administration Review*, 76(3), 427–435. <http://www.jstor.org/stable/24757576>
- Brandsen, T., & Pestoff, V. (2006). Co-production, the third sector and the delivery of public services: An introduction. *Public Management Review*, 8(4), 493–501. <https://doi.org/10.1080/14719030601022874>
- Breed, M., Van Marle, F. (2022, 17 januari). *Bewoners aandachtswijken voelen zich klein gehouden door onderzoekers en beleidsmakers*. Sociale Vraagstukken. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://www.socialevraagstukken.nl/bewoners-aandachtswijken-voelen-zich-klein-gehouden-door-onderzoekers-en-beleidsmakers/>
- Brudney, J. L., & England, R. E. (1983). Toward a Definition of the Coproduction Concept. *Public Administration Review*, 43(1), 59–65. <https://doi.org/10.2307/975300>
- CBS (z.d.). *Wat verstaat het CBS onder een allochtoon?* Centraal Bureau Voor de Statistiek. Geraadpleegd op 16 februari 2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-verstaat-het-cbs-onder-een-allochtoon->
- CBS. (2023, 5 december). *Mensen met herkomst buiten Nederland wonen vooral in Randstad en grensregio*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 16 februari 2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/49/mensen-met-herkomst-buiten-nederland-wonen-vooral-in-randstad-en-grensregio#:~:text=Mensen%20met%20herkomst%20buiten%20Nederland%20wonen%20vooral%20in%20Randstad%20en%20grensregio,-6%2D12%2D2023&text=Buiten%20Europa%20geboren%20migranten%20zijn,iets%20minder%20dan%20een%20kwart>
- Choi, J. (2025). Collective coproduction of emergency services: Exploring key determinants using machine learning. *International Public Management Journal*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/10967494.2025.2456863>
- Cohen, A., Vigoda, E., & Samorly, A. (2001). Analysis of the Mediating Effect of Personal-Psychological Variables on the Relationship Between Socioeconomic Status and Political Participation: A Structural Equations Framework. *Political Psychology*, 22(4), 727–757. <https://doi.org/10.1111/0162-895X.00260>

- Communities and Local Government. (2010). *Involving local people in regeneration: Evidence from the New Deal for Communities Programme. The New Deal for Communities National Evaluation: Final Report – Volume 2*. London: Communities and Local Government Publications. Geraadpleegd via <https://extra.shu.ac.uk/ndc/downloads/general/Volume%20two%20-%20Involving%20local%20people%20in%20regeneration.pdf>
- Dagevos, J. & Vermeulen, F. (2024). *Is de politiek voor iedereen?* Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/01/25/is-de-politiek-er-voor-iedereen>
- Damgaard, P. R., Opstrup, N., & Thomsen, M. K. (2024). Coproduction of core and complementary tasks in times of service decline: Experimental evidence. *Public Administration (London)*, 102(3), 897–914. <https://doi.org/10.1111/padm.12955>
- De Graaf, L., van Hulst, M., & Michels, A. (2015). Enhancing Participation in Disadvantaged Urban Neighbourhoods. *Local Government Studies*, 41(1), 44–62. <https://doi.org/10.1080/03003930.2014.908771>
- Eijk, C. J. A. van. (2017, October 11). *Engagement of citizens and public professionals in the co-production of public services*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/56252>
- Erasmus University Rotterdam (2023, 19 oktober). *Het belang van burgerparticipatie: Een stem voor iedereen*. Erasmus University Rotterdam. Geraadpleegd op 15 februari 2025, van <https://www.eur.nl/nieuws/het-belang-van-burgerparticipatie-een-stem-voor-iedereen>
- Fledderus, J. (2015). Bereikt coproductie kwetsbare burgers?: Een analyse van belemmeringen voor kwetsbare burgers in drie fasen. *Bestuurskunde*, 24(4). [10.5553//092733872015024004008](https://doi.org/10.5553//092733872015024004008)
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66(s1), 66–75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
- Ganzevoort, W., & Groenleer, M. (2024). *Burgerparticipatie in de Energietransitie: Inzichten en Lessen uit de Literatuur*. Tilburg University. <https://www.tilburguniversity.edu/sites/default/files/download/Rapport%20Burgerparticipatie%20Energietransitie.pdf>
- Geldof, D. (2019). De transitie naar superdiversiteit en majority-minority-cities. Over de nood aan interculturalisering van politie en justitie. *Panopticon*, 40(5): 368-387. Geraadpleegd van <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/bf5abf/165465.pdf>
- Gotink, L.E. (2013). *Oudersbetrokkenheid binnen IK Lekker fit!?: Gedragsdeterminanteanalyse naar oudersbetrokkenheid bij het preventie programma*

- IK Lekker fit!? op de basisschool* [Masterscriptie Utrecht University]. Utrecht University Repository. Geraadpleegd op 2 maart 2025, van <https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/13722/Masterthesis%20Gotink,%20LE-3215342.pdf?sequence=1>
- Heldens, J., & Reysoo, F. (2005). De kunst van het interviewen: reflecties op het interview met een guide. *KWALON (Amsterdam)*, 10(3). <https://doi.org/10.5117/2005.010.003.008>
- Hofman, P. & Groenleer, M. (2020). *Burgerparticipatie bij wijkaanpakken voor de warmtetransitie: Inzichten uit de literatuur*. Kennisplatform Wijk van de toekomst. Geraadpleegd op 25 februari 2025, van <https://kennisplatform.wijkvande toekomst.nl/wp-content/uploads/2023/06/Rapport-Burgerparticipatie.pdf>
- Holland-Hart, D. M., Addis, S. M., Edwards, A., Kenkre, J. E., & Wood, F. (2019). Coproduction and health: Public and clinicians' perceptions of the barriers and facilitators. *Health Expectations : An International Journal of Public Participation in Health Care and Health Policy*, 22(1), 93–101. <https://doi.org/10.1111/hex.12834>
- Jennissen, R., Bovens, M., Engbersen, G., Bokhorst, M. (2023). Societal Challenges. In: Migration Diversity and Social Cohesion. Research for Policy. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14224-6_3
- Kennismakingsgesprek Ninke Bartoo, opbouwwerker Wijkz in Den Haag Zuid-west. 4 maart 2025.
- Keygnaert, I. (2005). *Participatie aan het lokaal sociaal beleid van groepen met minder behartigde belangen. Participatiehefboom methodes*. In: Liebrand, R. (2018). *Burgerparticipatie van kwetsbare burgers onder de Omgevingswet*. [Masterscriptie, Radboud Universiteit]. Radboud Educational Repository. Geraadpleegd op 2 maart 2025, van <https://theses.ubn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/9813ebb4-6f38-459d-92bc-010e7137a3c3/content>
- Kiser, L.L., Percy, S.L. (1980). *The Concept of Coproduction and its Implications for Public Service Delivery*. Digital Library of the Commons Indiana University Libraries. Geraadpleegd via <https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/items/6c2bb48c-465e-4ca9-ba23-27b0b3b0d10a>
- Kullberg, J., Mouktadibillah, R., De Vries, J. (2021). *Opgroeien in een kwetsbare wijk: Over buurteffecten en persoonlijke ervaringen van jongens en jonge mannen*. (1). Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 16 februari, van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/05/27/opgroeien-in-een-kwetsbare-wijk>

- Lee, S., & Na, C. (2024). Why Citizens Engage in Co-Production: A Theoretical Framework and Experimental Evidence. *Public Performance & Management Review*, 47(2), 419–448. <https://doi.org/10.1080/15309576.2023.2288054>
- Levine, C. H., & Fisher, G. (1984). Citizenship and Service Delivery: The Promise of Coproduction. *Public Administration Review*, 44, 178–189. <https://doi.org/10.2307/975559>
- Leyenaar, M. H. (2009). *De burger aan zet. Vormen van burgerparticipatie: inventarisatie en evaluatie*. Radboud Repository. Geraadpleegd via <https://hdl.handle.net/2066/78585>
- Liebrand, R. (2018). Burgerparticipatie van kwetsbare burgers onder de Omgevingswet. [Masterscriptie, Radboud Universiteit]. Radboud Educational Repository. Geraadpleegd op 2 maart 2025, van <https://theses.ubn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/9813ebb4-6f38-459d-92bc-010e7137a3c3/content>
- Linguee (z.d.). *Saliency – Nederlandse vertaling*. Linguee woordenboek. Geraadpleegd op 9 mei 2025, van <https://www.linguee.nl/engels-nederlands/vertaling/saliency.html>
- Loyens, Kim & Van de Walle, Steven. (2006). Methoden en technieken van burgerparticipatie: strategieën voor betrokkenheid van burgers bij het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling. Leuven: Instituut voor de Overheid. Geraadpleegd via https://www.researchgate.net/publication/299437204_Methoden_en_technieken_van_burgerparticipatie_strategieen_voor_betrokkenheid_van_burgers_bij_het_Federaal_Plan_Duurzame_Ontwikkeling
- Marktonderzoek (2021, 22 november). *Saliency bias*. Delta Marktonderzoek. Geraadpleegd op 9 mei 2025, van <https://deltamarktonderzoek.nl/saliency-bias/#:~:text=Door%20het%20contrast%20tussen%20bepaalde,geluid%20en%20een%20afwijkende%20kleur.>
- Mayer, I., Edelenbos, J., & Monnikhof, R. (2005). Interactive Policy Development: Undermining or Sustaining Democracy? *Public Administration (London)*, 83(1), 179–199. <https://doi.org/10.1111/j.0033-3298.2005.00443.x>
- Ministerie van Algemene Zaken (2021, 30 november). *Een stap terug voor de overheid*. CommunicatieRijk. Geraadpleegd op 15 februari 2025, van <https://www.communicatierijk.nl/vakkennis/trends-voor-overheidscommunicatie/actueel-trendoverzicht/trend-een-stap-terug-voor-de-overheid>
- Morgan, D. L. (1998). *The Focus Group Guidebook*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781483328164>

- Mudde, L. (2023, 3 maart). *Lokale democratie in 2040: de opmars van de participerende burger*. VNG. Geraadpleegd op 15 februari 2025, van <https://vng.nl/artikelen/lokale-democratie-in-2040-de-opmars-van-de-participerende-burger>
- Nabatchi, T., Sicilia, M., & Sancino, A. (2017). Varieties of Participation in Public Services: The Who, When, and What of Coproduction. *Public Administration Review*, 77(5), 766–776. <http://www.jstor.org/stable/26648487>
- NPZW. (2024, 4 januari). *Ontstaan NPZW*. Nationaal Programma Zuidwest. Geraadpleegd op 27 februari 2025, van <https://npzw.nl/partners/ontstaannpzw/>
- Overbeek, D. (2025). *Verdeelde belangen, gedeeld vertrouwen: Percepties van representativiteit binnen coproducerende buurtnetwerken*. [Masterscriptie, Universiteit Leiden]. Universiteit Leiden Student Repository. Geraadpleegd via <https://hdl.handle.net/188>
- Parks, R. B., Baker, P. C., Kiser, L., Oakerson, R., Ostrom, E., Ostrom, V., Percy, S. L., Vandivort, M. B., Whitaker, G. P., & Wilson, R. (1981). CONSUMERS AS COPRODUCERS OF PUBLIC SERVICES: SOME ECONOMIC AND INSTITUTIONAL CONSIDERATIONS. *Policy Studies Journal*, 9(7), 1001–1011. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1981.tb01208.x>
- Pestoff, V. (2014). Collective Action and the Sustainability of Co-Production. *Public Management Review*, 16(3), 383–401. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.841460>
- Rodriguez Müller, A. P., Lerusse, A., Steen, T., & Van De Walle, S. (2024). What motivates users to report service-related issues? A study on coproduction in a smart public service. *Public Administration (London)*, 102(2), 691–714. <https://doi.org/10.1111/padm.12946>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- Schuilenburg, M. B. (2017). 'Buurt Bestuurt Niet.' Empirisch onderzoek naar burgerparticipatie in een Rotterdamse achterstandswijk. *Proces : Tijdschrift voor strafrechtspleging*, 96(1), 19-34. <https://doi.org/10.5553/PROCES/016500762017096001003>
- Sicilia, M., Guarini, E., Sancino, A., Andreani, M., & Ruffini, R. (2016). Public services management and co-production in multi-level governance settings. *International Review of Administrative Sciences*, 82(1), 8–27. <https://doi.org/10.1177/0020852314566008>
- Snel, E., Hoogmoed, K., & Ode, A. (2015). Actief burgerschap en leefbaarheid in twee Rotterdamse wijken. *Bestuurswetenschappen*, 69(2), 71-

84. <https://doi.org/10.5553/Bw/016571942015069002006>. Geraadpleegd via https://kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/wp-content/uploads/Actief_burgerschap_en_leefbaarheid_in_twee_Rotterdamse_wijken1.pdf
- Steen, T. (2021). Citizens' Motivations for Co-production: Willingness, Ability and Opportunity at Play. In: Loeffler, E., Bovaird, T. (eds) *The Palgrave Handbook of Co-Production of Public Services and Outcomes*. Cham: Springer International Publishing, pp. 507-525. Geraadpleegd via <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.leidenuniv.nl/lib/leidenuniv/detail.action?pq-origsite=primo&docID=6407570>
- Stougaard, M. S. (2021). Co-producing Public Welfare Services with Vulnerable Citizens: A Case Study of a Danish-Somali Women's Association Co-producing Crime Prevention with the Local Authorities. *Voluntas (Manchester, England)*, 32(6), 1389–1407. <https://doi.org/10.1007/s11266-020-00235-4>
- Swain, J., & King, B. (2022). Using Informal Conversations in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://doi.org/10.1177/16094069221085056>
- Swain, J., & Spire, Z. (2020). *The Role of Informal Conversations in Generating Data, and the Ethical and Methodological Issues They Raise*.
- Universiteit van Amsterdam. (2024, 25 januari). *Mensen met een migratieachtergrond voelen zich politiek niet goed vertegenwoordigd*. Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op 11 april 2025, van <https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2024/01/mensen-met-een-migratieachtergrond-voelen-zich-politiek-niet-goed-vertegenwoordigd.html>
- Van de Wetering, S. (2024). *Beyond promise or problem: How state and citizens interact in participatory governance for urban marginality*. [Doctoral Thesis, Tilburg University]. <https://doi.org/10.26116/tls.27335162>
- Van den Berg, A. C. (2019). Participation in Online Platforms: Examining Variations in Intention to Participate across Citizens from Diverse Sociodemographic Groups. *Perspectives on Public Management and Governance*, 4(3), 259–276. <https://doi.org/10.1093/ppmgov/gvab013>
- Van Eijk, C. J. A., & Steen, T. P. S. (2014). Why People Co-Produce: Analysing citizens' perceptions on co-planning engagement in health care services. *Public Management Review*, 16(3), 358–382. <https://doi-org.ezproxy.leidenuniv.nl/10.1080/14719037.2013.841458>
- Van Eijk, C., & Steen, T. (2016). Why engage in co-production of public services? Mixing theory and empirical evidence. *International Review of Administrative Sciences*, 82(1), 28-46. <https://doi-org.ezproxy.leidenuniv.nl/10.1177/0020852314566007>

- Van Eijk, C., Steen, T., & Verschuere, B. (2017). Co-producing safety in the local community: A Q-methodology study on the incentives of Belgian and Dutch members of neighbourhood watch schemes. *Local Government Studies*, 43(3), 323–343. <https://doi-org.ezproxy.leidenuniv.nl/10.1080/03003930.2017.1281803>
- Van Eijk, C.J.A. & M. Gascó (2018). “Unravelling the Co-Producers. Who are They and What Motivations do They Have?” In: T. Brandsen, B. Verschuere & T. Steen (eds.). *Co-production and Co-creation: Engaging citizens in public services*. New York: Routledge, pp. 63-76. Geraadpleegd via https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/25001/9781138700116_t_ext.pdf;jsessionid=E81FAC14E634D3986B3DD4BAEF4021F2?sequence=1
- Vansteenkiste, M., Lens, W., Donche, V., Aelterman, N. (2016). Motivatie in de klas. In: Verschueren, K., Koomen, H. (Red.) *Handboek Diagnostiek in de leerlingenbegeleiding: Kind en context*. Antwerpen, België, Apeldoorn, Nederland. Garant-uitgevers N.V. Geraadpleegd via [https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=Av_oDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA175&dq=Vansteenkiste,+M.,+Lens,+W.,+Donche,+V.,+Aelterman,+N.+\(2016\).+%E2%80%9CMotivatatie+in+de+klas%E2%80%9D&ots=YAEgaiUq3U&sig=yFoWczAsVYNefgcUXZHFDVfZH-U#v=onepage&q=Vansteenkiste%2C%20M.%2C%20Lens%2C%20W.%2C%20Donche%2C%20V.%2C%20Aelterman%2C%20N.%20\(2016\).%20%E2%80%9CMotivatatie%20in%20de%20klas%E2%80%9D&f=false](https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=Av_oDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA175&dq=Vansteenkiste,+M.,+Lens,+W.,+Donche,+V.,+Aelterman,+N.+(2016).+%E2%80%9CMotivatatie+in+de+klas%E2%80%9D&ots=YAEgaiUq3U&sig=yFoWczAsVYNefgcUXZHFDVfZH-U#v=onepage&q=Vansteenkiste%2C%20M.%2C%20Lens%2C%20W.%2C%20Donche%2C%20V.%2C%20Aelterman%2C%20N.%20(2016).%20%E2%80%9CMotivatatie%20in%20de%20klas%E2%80%9D&f=false)
- Vaughn, S., Schumm, J. S., & Sinagub, J. (1996). *Focus group interviews in education and psychology* (1st ed.). SAGE Publ. <https://doi.org/10.4135/9781452243641>
- Voorberg, W., Jilke, S., Tummers, L., & Bekkers, V. (2018). Financial rewards do not stimulate coproduction: evidence from two experiments: financial rewards do not stimulate coproduction: evidence from two experiments. *Public Administration Review*, 78(6), 864–873. <https://doi.org/10.1111/puar.12896>
- Weijters, G.G.M., Scheepers, P.L.H. (2003). Verschillen in sociale integratie tussen etnische groepen: Beschrijving en verklaring. *Mens en Maatschappij*. 78(2), pp. 144-157. Geraadpleegd van <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/63508>
- Whitaker, G. P. (1980). Coproduction: Citizen Participation in Service Delivery. *Public Administration Review*, 40(3), 240–246. <https://doi.org/10.2307/975377>
- Williams, B. (2024, 17 augustus). *Focus group and in-depth interview: How to use both for research*. Insight7. Geraadpleegd op 30 maart 2025, van <https://insight7.io/focus-group-and-in-depth-interview-how-to-use-both-for-research/#:~:text=Using%20both%20methods%20together%20maximizes,clarify%20and%20explain%20these%20trends>

- WRR (2012). *Vertrouwen in burgers*. (Nr. 88). Amsterdam University Press. Geraadpleegd op 21 februari 2025, <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2012/05/22/vertrouwen-in-burgers>
- WRR. (1979). *Etnische minderheden. A: Rapport aan de regering; B: Naar een algemeen etnisch minderhedenbeleid?* (Nr. 17). Staatsuitgeverij 1979. Geraadpleegd op 5 maart 2025, van <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/1979/05/09/etnische-minderheden>

Bijlage 1 – Interviewguide deelnemers

Introductie

- Kunt u iets over uzelf vertellen?
- Hoelang woont u al in Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Fysieke omgeving

- Hoe ervaart u de woonomgeving in Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Sociale omgeving

- Hoe zou u uw band met uw burens en andere bewoners in Moerwijk omschrijven?
- Voelt u zich met hen verbonden?

Eigenbelang & gemeenschapsbelangen - Gemeenschapsbelang

- In hoeverre voelt u zich verantwoordelijk voor het verbeteren van Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Socioeconomische variabelen

- In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op de mogelijkheid om actief te zijn in de wijk en op uw overweging om deel te nemen aan Bondnetwerk-bewonersavonden?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- In hoeverre denkt u dat bewoners zoals u invloed kunnen uitoefenen op wat er in Moerwijk gebeurt?
 - Waarom denkt u dit?
 - Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat uw stem echt gehoord wordt en verschil maakt?

Sociaalpsychologische factoren – *Saliency*

- Op welke wijze heeft u kennisgenomen van de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Hoe ontvangt u de informatie over de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Wat vindt u van de zichtbaarheid van de Bondnetwerk-bewonersavonden in Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Sociale omgeving

- Kent u mensen die ook deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, wie zijn dit?
- In hoeverre zijn uw sociale contacten bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, hoe kijken uw sociale contacten naar uw deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Algemene vraag

- Waarom neemt u deel aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Sociaalpsychologische factoren – Gemak

- Toen u voor het eerste hoorde over de Bondnetwerk-bewonersavonden, was het voor u een makkelijke stap om ook daadwerkelijk deel te nemen?
- Hoeveel inspanning kost het voor u om deel te nemen?
 - Hoe uit zich dit?
- Zijn er dingen die het voor u moeilijker maken om (vaker) deel te nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Hoe beïnvloedt de locatie van de Bondnetwerk-bewonersavonden uw overweging tot deelname?
- Hoe beïnvloedt de tijd die een bewonersavond kost uw overweging tot deelname?
- Wat zou de Bondnetwerk-bewonersavonden voor u toegankelijker maken?

Sociaalpsychologische factoren – Interne doeltreffendheid

- Vindt u dat er bepaalde vaardigheden vereist zijn om goed te kunnen deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Waarom denkt u dit?
 - Zo ja, kunt u voorbeelden noemen van deze vereiste vaardigheden?
 - Zo ja, denkt u dat u over deze vaardigheden beschikt?
 - Zo nee, waarom niet?
- In hoeverre voelt u zich tijdens de bewonersavonden in staat om actief mee te praten?
 - Waarom ervaart u dit zo?

Eigenbelang & gemeenschapsbelang – Gemeenschapsbelangen

- Wat maakt deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden zo belangrijk voor u en voor uw omgeving?

Sociaalpsychologische factoren – *Salience*

- In hoeverre sluiten de onderwerpen van deze bewonersavonden aan bij zaken die voor u belangrijk zijn in Moerwijk?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- Heeft u het gevoel dat uw mening serieus wordt genomen tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, hoe merkt u dit?
 - Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat u wel serieus wordt genomen?

Eigenbelang & gemeenschapsbelang – Eigenbelang

- Heeft u het gevoel dat u persoonlijk iets terugkrijgt door te participeren in deze avonden?
 - Zo ja, kunt u daar voorbeelden van geven?
- In hoeverre spelen materiële voordelen voor u een rol?
- In hoeverre is het leggen van sociale contacten een motivatie voor deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- In hoeverre heeft u het gevoel dat de Bondnetwerk-bewonersavonden iets bijdragen aan uw eigen ontwikkeling?
- In hoeverre ervaart u een gevoel van voldoening door te participeren in de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- In hoeverre verwacht u dat uw deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden echt iets kan veranderen in Moerwijk?
 - Waarom verwacht u dit?

Sociaalpsychologische factoren – Vertrouwen

- Wat is uw ervaring met de gemeente Den Haag?
- Hoe ervaart u de betrokkenheid van de gemeente Den Haag bij het Bondnetwerk en de bewonersavonden?
 - Kunt u daar voorbeelden van geven?
- In hoeverre denkt u dat de gemeente luistert naar wat bewoners in Moerwijk willen of nodig hebben?
 - Waarom ervaart u dit zo?

Afronding

- En om alles te overzien, wat zijn voor u de belangrijkste redenen dat u deelneemt aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Is er iets wat u verder kwijt wilt over de bewonersavonden of participatie in de wijk?

Bijlage 2 – Interviewguide niet-deelnemers

Introductie

- Kunt u iets over uzelf vertellen?
- Hoelang woont u al in Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Fysieke omgeving

- Hoe ervaart u de woonomgeving in Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Sociale omgeving

- Hoe zou u uw band met uw burens en andere bewoners in Moerwijk omschrijven?
- Voelt u zich met hen verbonden?

Eigenbelang & gemeenschapsbelangen – Gemeenschapsbelangen

- In hoeverre voelt u zich verantwoordelijk voor het verbeteren van Moerwijk?

Individuele karakteristieken – Socioeconomische variabelen

- In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft om actief te zijn in de wijk?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- In hoeverre denkt u dat bewoners zoals u invloed kunnen uitoefenen op wat er in Moerwijk gebeurt?
 - Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat uw stem echt gehoord wordt en verschil maakt?

Sociaalpsychologische factoren – *Salience*

- Bent u bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, op welke wijze heeft u kennisgenomen van deze avonden?
 - Zo ja, wat is uw mening over de zichtbaarheid van de Bondnetwerk-bewonersavonden in de wijk?

Individuele karakteristieken – Sociale omgeving (Indien bekend met Bondnetwerk-bewonersavonden)

- Zo ja, kent u mensen die deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, wie zijn dit?
- In hoeverre zijn uw sociale contacten bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo nee, had u op de hoogte willen zijn van de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, hoe zou u dan op de hoogte gesteld willen worden?
 - Zo nee, heeft u wel eens deelgenomen aan andere bewonersavonden?

- In hoeverre denkt u dat deze Bondnetwerk-bewonersavonden gaan over zaken die voor u belangrijk zijn?
 - Waarom denkt u dit?

Algemene vraag

- Waarom neemt u geen deel aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Sociaalpsychologische factoren – Gemak

- Zijn er dingen die het voor u moeilijker maken om deel te nemen aan (de Bondnetwerk-)bewonersavonden?
 - Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Hoe beïnvloedt de locatie van een bewonersavond uw overweging tot deelname?
- Hoe beïnvloedt de tijd die een bewonersavond kost uw overweging tot deelname?
- Wat zou de Bondnetwerk-bewonersavonden voor u toegankelijker maken?

Individuele karakteristieken – Sociaaleconomische variabelen

- In hoeverre denkt u dat uw persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op uw overweging om deel te nemen aan Bondnetwerk-bewonersavonden?

Sociaalpsychologische factoren – Interne doeltreffendheid

- Vindt u dat er bepaalde vaardigheden vereist zijn om goed te kunnen deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, kunt u voorbeelden noemen van deze vereiste vaardigheden?
 - Zo ja, denkt u dat u over deze vaardigheden beschikt?
 - Zo nee, waarom denkt u dit?
- In hoeverre denkt u dat u genoeg kennis of ervaring heeft om mee te praten tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Waarom denkt u dit?
 - Zo nee, wat zou u nodig hebben om het gevoel te krijgen dat u dit wel kan?

Eigenbelang & gemeenschapsbelangen – Eigenbelang

- In hoeverre denkt u dat de Bondnetwerk-bewonersavonden u persoonlijk iets kunnen brengen?
 - Waarom denkt u dit?
 - Zo ja, kunt u hier voorbeelden van geven?

Eigenbelang & gemeenschapsbelangen – Gemeenschapsbelangen

- In hoeverre denkt u dat de Bondnetwerk-bewonersavonden bijdragen aan het verbeteren van Moerwijk als geheel?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- In hoeverre verwacht u dat de input van bewoners tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden echt iets verandert in Moerwijk?
 - Waarom verwacht u dit?

Sociaalpsychologische factoren – Vertrouwen

- Wat is uw ervaring met de gemeente Den Haag?
- Hoe ervaart u de betrokkenheid van de gemeente Den Haag bij Moerwijk?
 - Kunt u daar voorbeelden van geven?
- In hoeverre denkt u dat de gemeente luistert naar wat bewoners in Moerwijk willen of nodig hebben?
 - Waarom ervaart u dit zo?

Afronding

- En om alles te overzien, wat zijn voor u de belangrijkste redenen dat u niet deelneemt aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Is er iets wat u verder kwijt wilt over de bewonersavonden of participatie in de wijk?

Bijlage 3 – Focusgroep guide

Introductie

- Heeft iemand nog vragen voordat we beginnen?

Sociaalpsychologische factoren - *Salience*

- Zijn jullie bekend met de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, op welke wijze hebben jullie kennisgenomen van deze avonden?

Individuele karakteristieken – Sociale omgeving (Indien bekend met Bondnetwerk-bewonersavonden)

- Zo ja, kennen jullie mensen die deelnemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
 - Zo ja, wie zijn dit?
- Zo nee, hadden jullie u op de hoogte willen zijn van de bewonersavonden?
 - Zo ja, hoe zouden jullie dan op de hoogte gesteld willen worden?

Eigenbelang & Gemeenschapsbelangen - Gemeenschapsbelang

- In hoeverre voelen jullie je verantwoordelijk voor het verbeteren van Moerwijk?¹

Sociaalpsychologische factoren - *Salience*

- In hoeverre denken jullie dat deze Bondnetwerk-bewonersavonden gaan over zaken die voor jullie belangrijk zijn?²
 - Waarom denken jullie dit?

Algemene vraag

- Waarom nemen jullie geen deel aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?

Individuele karakteristieken – Sociaaleconomische variabelen

- In hoeverre denken jullie dat jullie persoonlijke situatie, qua werk en thuissituatie, invloed heeft op jullie overweging om naar een (Bondnetwerk-)bewonersavond te gaan?

Sociaalpsychologische factoren - Gemak

- Zijn er dingen die het voor jullie moeilijk om deel te nemen aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?

¹ Vanwege de oplopende emoties gedurende de focusgroep, die ontstonden na het aanstippen van een gevoelig onderwerp (racisme), is deze vooraf opgestelde vraag niet meer gesteld. Hoewel deze vraag van belang is voor de volledigheid van de dataverzameling, is ervoor gekozen om het gesprek op dat moment niet verder te sturen om de veiligheid en het welzijn van de respondenten te waarborgen.

² Vanwege de oplopende emoties ten einde van de focusgroep, die ontstonden na het aanstippen van een gevoelig onderwerp (racisme), is deze vooraf opgestelde vraag niet meer gesteld. Hoewel deze vraag van belang is voor de volledigheid van de dataverzameling, is ervoor gekozen om het gesprek op dat moment niet verder te sturen om de veiligheid en het welzijn van de respondenten te waarborgen.

- Kunnen jullie hier voorbeelden van geven?

Sociaalpsychologische factoren – Interne doeltreffendheid

- Vinden jullie dat er bepaalde vaardigheden nodig zijn om goed te kunnen deelnemen aan (de Bondnetwerk-)bewonersavonden?
 - Zo ja, kunnen jullie daar voorbeelden van geven?
 - Zo ja, in hoeverre vinden jullie dat jullie over deze vaardigheden beschikken?
- Zo nee, waarom denken jullie dit?

Sociaalpsychologische factoren – Externe doeltreffendheid

- Denken jullie dat bewoners zoals jullie een verschil kunnen maken in Moerwijk, bijvoorbeeld met deelname aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Denken jullie dat de input van bewoners tijdens de Bondnetwerk-bewonersavonden echt iets verandert in Moerwijk?
 - Waarom denken jullie dit?

Algemene vraag

- Wat zou jullie stimuleren om een keer deel te nemen aan een Bondnetwerk-bewonersavond?

Sociaalpsychologische factoren - Vertrouwen

- Wat is jullie ervaring met de gemeente Den Haag en haar betrokkenheid bij Moerwijk?

Afronding

- En om alles te overzien, wat zijn voor jullie de belangrijkste redenen dat u niet deelneemt aan de Bondnetwerk-bewonersavonden?
- Is er nog iets wat jullie willen toevoegen aan dit gesprek?